

Det juridiske fakultet

Reglene om motkrav etter tvisteloven og Luganokonvensjonen

I hvilken utstrekning fremstår tvistelovens regler som hensiktsmessige og i overensstemmelse med Norges internasjonale forpliktelser etter Luganokonvensjonen?

Amanda Skoglund

Liten masteroppgave i rettsvitenskap, JUR-3902, våren 2022

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Tema og problemstilling	1
1.2	Aktualitet.....	2
1.3	Avgrensning	4
1.4	Metode.....	4
1.4.1	Utgangspunktet i norsk rett	4
1.4.2	Metodiske særtrekk ved tolkningen av traktater	6
1.4.3	Metodiske særtrekk ved Luganokonvensjonen	7
1.5	Fremstillingen videre.....	9
2	Hensyn og prinsipper bak motkravsreglene	10
2.1	Ivaretar motkravsreglene disposisjonsprinsippet og likhetsprinsippet?.....	10
2.2	Ivaretar motkravsreglene partenes rettssikkerhet?	11
3	Adgangen til motkrav etter tvisteloven	13
3.1	Hvordan har reglene om motkrav historisk blitt ansett?	13
3.2	Hvordan forstås reglene om motkrav i dag?	14
3.2.1	Innledende bemerkninger	14
3.2.2	Motkravsreglenes krav til norsk verneting.....	15
3.2.3	Motkravsreglenes krav til behandlingsform.....	17
3.2.4	Påvirkes tvl. § 15-1 av den internrettslige bestemmelsen i tvl. § 1-3?.....	18
3.2.5	Motkravet må rettes mot saksøkeren.....	20
4	Adgangen til motkrav etter Luganokonvensjonen.....	26
4.1	Innledende bemerkninger	26
4.2	Luganokonvensjonens anvendelsesområde.....	26
4.3	Hvordan stiller norsk rett seg til Luganokonvensjonen?.....	31
4.4	Hvordan forstås reglene om motkrav etter Luganokonvensjonen?.....	32
4.4.1	Luganokonvensjonen artikkel 6 nr. 3.....	32

4.4.2	Hvordan forstås reglene om motkrav i annen nordisk rett?	36
4.5	Forholdet mellom motkravsreglene i Luganokonvensjonen og i tvisteloven	42
4.5.1	Er tvistelovens motkravsregler forenelig med Luganokonvensjonen?	42
4.5.2	Får Kilimanjaro-kjennelsen samme resultat etter Luganokonvensjonen?	44
5	Bør bestemmelsen i tvl. § 15-1 annet ledd endres?.....	46
5.1	Innledning.....	46
5.2	Hensiktsmessigheten av den norske terskelen for motkrav	47
5.3	Har Høyesterett gått for langt i rettsutviklingen av motkravsreglene i lys av Luganokonvensjonen og nordisk rett?	48
5.4	Avsluttende bemerkninger	51
	Referanseliste	52

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Temaet for avhandlingen er saksøktes adgang til objektiv kumulasjon etter tvisteloven¹ § 15-1 annet ledd og Luganokonvensjonen² artikkel 6 nr. 3. Med begrepet «objektiv kumulasjon» menes situasjonen der flere krav mellom samme parter fremstilles i samme sak.³ Dette i motsetning til tilfellet der flere parter opptrer i samme sak, såkalt «subjektiv kumulasjon».⁴ Verken tvisteloven eller Luganokonvensjonen anvender betegnelsen objektiv kumulasjon uttrykkelig, men termen er anerkjent i forarbeidene, rettspraksis og litteraturen.⁵ Termen anses derfor som et etablert uttrykk som benyttes gjennomgående i avhandlingen.

Et krav om objektiv kumulasjon kan fremmes på to ulike måter. Et alternativ er at saksøker fremsetter flere krav mot samme saksøkte, i et såkalt «hovedkrav». Et annet alternativ er at saksøkte fremsetter et eller flere krav mot saksøker, i et såkalt «motsøksmål». Temaet for avhandlingen er det sistnevnte tilfellet om «motkrav». Termene «motkrav» og «motsøksmål» vil bli benyttet om hverandre i avhandlingen, uten noen tilsiktet realitetsforskjell.

Oppgaven har to sentrale formål. Innledningsvis undersøkes det rettslige grunnlaget for reglene om motkrav i henholdsvis tvisteloven og Luganokonvensjonen. Siktemålet er hovedsakelig å redegjøre for de nasjonale og internasjonale reglene om motkrav. Denne delen av avhandlingen utgjør drøftelsen *de lege lata*.⁶ Avhandlingen vil avslutningsvis ta sikte på å vurdere samspillet mellom tvisteloven og Luganokonvensjonen i et rettspolitisk og komparativt perspektiv. Denne delen av avhandlingen relaterer seg til tvl. § 15-1 *de lege ferenda*.⁷ Avhandlingens problemstilling er et resultat av et ønske om å problematisere grensen for saksøktes kumulasjonsadgang i lys av hensyn, prinsipper og Norges internasjonale forpliktelser.

¹ Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven eller tvl.).

² Konvensjonen om domsmyndighet og om anerkjennelse og fullbyrdelse av dommer i sivile og kommersielle saker, vedtatt 30. oktober 2007 (Luganokonvensjonen).

³ TvI. § 15-1 jf. NOU 2001:32 B s. 815 og Luganokonvensjonen artikkel 6 nr. 3.

⁴ TvI. § 15-2 jf. NOU 2001: 32 B s. 816 og Luganokonvensjonen artikkel 6 nr. 1 og nr. 2.

⁵ Se eksempelvis NOU 2001:32 B s. 815, HR-2020-35-A avsnitt 28 og Pedersen og Skoghøy (2020) s. 164.

⁶ Se avhandlingens kapittel 1.4 hvor termen «de lege lata» forklares.

⁷ Se avhandlingens kapittel 1.4 hvor termen «de lege ferenda» forklares.

1.2 Aktualitet

Oppgavens aktualitet kan illustreres med et eksempel. En person med bopel i Norge leier ut en vinterhytte i Canada gjennom den nettbaserte markedsplassen Airbnb. Leietakeren er bosatt i USA. Under oppholdet faller det ned lange og tunge istapper fra hyttetaket og leietakeren kommer til skade. Leietaker retter et krav om erstatning mot utleieren. I utleierens tilsvar fremsettes et motkrav om erstatning for skade på hyttegulvet.

I eksempelet har den saksøkte utleieren bosted i en av Luganokonvensjonens medlemsstater, Norge. En problemstilling som oppstår, er om lovvalget faller på tvisteloven eller Luganokonvensjonen.⁸

Tvistelovens forarbeider gir eksplisitt uttrykk for at tvistelovens bestemmelser skal tolkes i samsvar med Luganokonvensjonen,⁹ og lovvalgsspørsmålet bør derfor ikke ha avgjørende betydning for motkravets gyldighet. En svakhet ved at tvisteloven ikke er utformet med utgangspunkt i Luganokonvensjonen, er risikoen for at utleieren har ulik adgang til motkrav etter de to regelsettene.

For den amerikanske leietakeren og den norske utleieren kan det fremstå lite forutberegnelig at motkravets gyldighet baseres på lovvalget.¹⁰ For leietakeren fremstår det urettmessig at hans adgang til å disponere over saken reguleres av lovvalgsspørsmålet. Gode grunner kan tale for at han bør ha tilsvarende mulighet til å begrense søksmålet etter både norske og internasjonale regler. For utleieren kan det fremstå lite hensiktsmessig at hun risikerer å tape domstolsbehandling av et ellers velbegrunnet krav på bakgrunn av lovvalget. Dette illustrerer behovet for å kartlegge hvorvidt nasjonale og internasjonale motkravsregler kolliderer.

Et annet moment som aktualiserer avhandlingens problemstilling, er rettskildebildets nylige endringer. I januar 2020 avsa Høyesterett HR-2020-35-A, den såkalte Kilimanjaro-kjennelsen. I dommen tok Høyesterett stilling til om den saksøkte skadevolderen kunne fremme et subsidiært krav om erstatningsutmåling, til tross for at saksøkeren kun krevde domstolsbehandling av erstatningsansvaret. Høyesterett svarte bekræftende på dette.

⁸ I avhandlingens kapittel 4.2 beskrives det nærmere hvorfor Luganokonvensjonen er riktig lovvalg i dette tiltenkte eksempelet.

⁹ NOU 2001:32 B s. 692.

¹⁰ Hensyn og prinsipper bak motkravsreglene drøftes utførlig i avhandlingens kapittel 2.

I Kilimanjaro-kjennelsen ble saksøkte gitt en omfattende adgang til å fremme motkrav. En slik tolkning av motkravsreglene forrykket den veletablerte balansen om saksøktes kumulasjonsadgang, og har gjort kjennelsen til gjenstand for debatt i media. Ifølge Terje Marthinsen er kjennelsen nyskapende «fordi den løser et problem som har vært der i 40 år»,¹¹ mens Christian Lundin mener at vurderingene vil føre til «økte kostnader for de som er involvert i saken».¹² Forrykkelsen, og etterfølgende mediedebatt, illustrerer behovet for å kartlegge hensiktsmessigheten av de norske motkravsreglene.

Til tross for at saksforholdet i Kilimanjaro-kjennelsen hadde et grenseoverskridende element, falt søksmålet utenfor Luganokonvensjonens anvendelsesområde.¹³ Konsekvensen av at Luganokonvensjonen ikke fikk anvendelse, var at nasjonale jurisdiksjonsregler regulerte tvisten. I kjennelsen tok ikke Høyesterett stilling til sammenhengen mellom motkravsreglene i tvisteloven og Luganokonvensjonen. Hvorvidt Kilimanjaro-kjennelsen ville fått samme resultat etter Luganokonvensjonens motkravsregler, er dermed ikke avklart. Det illustrerer nødvendigheten av å undersøke hvorvidt nasjonale og internasjonale motkravsregler kolliderer. Avhandlingen tar sikte på å vurdere om det er avgjørende for sakens parter at norske eller internasjonale motkravsregler benyttes og, i så fall, om det bør være slik.

Et tredje moment som aktualiserer avhandlingens problemstilling, er motkravsreglenes praktiske og relevante betydning. Det er ikke uvanlig at enten saksøker eller saksøkte, eller begge parter, benytter seg av adgangen til å fremme flere krav i én og samme sak. Den vanligste måten dette skjer på er gjennom at saksøker fremmer et krav om saksomkostninger, og at saksøkte fremmer tilsvarende saksomkostningskrav mot saksøker. Til tross for at motkravsreglene er svært praktisk og aktuell, har ikke spørsmål om reglene hatt en stor plass i norske domstoler eller juridisk litteratur. Det illustrerer behovet for å belyse hvordan spørsmål om reglene må avgjøres etter gjeldende rett.

¹¹ Lunde, Ragnhild Vikør: «Kan få betydning for andre forsikringssaker», finansavisen.no, hentet 25. februar 2022 fra <https://finansavisen.no/nyheter/jus/2020/02/03/7494099/loser-forsikringsproblem-som-har-vaert-der-i-40-ar>.

¹² Newth, Magnus: «Høyesterett forkastet anken fra Pareto-meglere etterlatte», dn.no, hentet 8. februar 2022 fra <https://www.dn.no/jus/hviterk/hoyesterett/hoyesterett-forkastet-anken-fra-pareto-meglere-etterlatte/2-1-735971>.

¹³ Se drøftelse av Luganokonvensjonens anvendelsesområde i avhandlingens kapittel 4.2, herunder hvorfor denne saken var av ren nasjonal karakter.

1.3 Avgrensning

Avhandlingens formål er som nevnt å undersøke motkravsreglene i tvl. § 15-1 annet ledd og Luganokonvensjonen artikkel 6 nr. 3. Følgelig avgrenses det i utgangspunktet mot behandling av øvrige bestemmelser i begge regelsettene.

Fordi kravsbegrepet er flertydig,¹⁴ er det imidlertid nødvendig å anvende enkelte av de andre bestemmelsene i den norske prosesslovgivningen for å klarlegge innholdet i tvl. § 15-1 annet ledd.¹⁵ Bestemmelsen i tvl. § 1-3 angir hvilke krav som kan reises til rettslig behandling i enhver sak, og er derfor en naturlig del av avhandlingen. Det vil gis en kort redegjørelse av bestemmelsens påvirkning på motkravsregelen i avhandlingens kapittel 3.

Vanligvis fremsettes ønskelige hovedkrav og motkrav tidlig i saken. Dette innebærer at kumulasjonsreglene i større grad aktualiseres for forliksrådet og tingretten, sammenlignet med lagmannsretten og Høyesterett.¹⁶ Kumulasjonsadgangen er dessuten noe snevrere i ankeinstansene, og følgelig mindre praktisk. Avhandlingens problemstilling begrenses dermed til behandling av motsøksmål i forliksrådet og tingretten. Objektiv kumulasjon for lagmannsretten og Høyesterett etter henholdsvis tvl. §§ 29-4 og 30-7 faller utenfor.

Oppgaven avgrenses videre mot en redegjørelse av de spesielle bestemmelsene i allmenn- og småkravsprosessen, som hjemler en større adgang til objektiv kumulasjon sammenlignet med den som følger av tvl. § 15-1 annet ledd. Dette gjelder blant annet tvl. § 32-9 om realitetsavgjørelse av kravet i en sak om midlertidig sikring, tvl. § 36-1 første ledd annet punktum, ekteskapsloven¹⁷ § 30 d og kapitlene 4, 4 A og 7 i barnelova¹⁸.

1.4 Metode

1.4.1 Utgangspunktet i norsk rett

For å ta stilling til oppgavens problemstilling, må tvisteloven § 15-1 annet ledd og Luganokonvensjonen artikkel 6 nr. 3 underlegges en rettsdogmatisk analyse. Rettsdogmatisk

¹⁴ Robberstad (2021) s. 42.

¹⁵ HR-2020-35-A avsnitt 38.

¹⁶ Se tvl. § 29-4 jf. § 15-1 femte ledd om objektiv kumulasjon for lagmannsretten, og tvl. § 30-7, jf. § 15-1 femte ledd om objektiv kumulasjon for Høyesterett.

¹⁷ Lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap (ekteskapsloven).

¹⁸ Lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova).

metode er en systematisk fremstilling av gjeldende rett, og beskrives som retten *de lege lata*.¹⁹ Betegnelsen *de lege ferenda* anvendes som beskrivelse av hvordan retten bør være.²⁰ Et sentralt poeng avslutningsvis i avhandlingen er å vurdere hvorvidt motkravsreglene er hensiktsmessig *de lege lata*, eller om reglene bør tilpasses *de lege ferenda*.

Prosessretten er inngående lovregulert med et sterkt positivrettslig preg.²¹ Den viktigste rettskilden er derfor tvisteloven med tilhørende lovforarbeider. At prosessretten er inngående lovregulert, har ikke hindret domstolene fra å drive rettsskapende virksomhet. Ifølge Jens Edvin A. Skoghøy er det tvert imot få rettsområder der domstolspraksis spiller like stor rolle som innenfor prosessretten.²² I likhet med den alminnelige rettskildelæren, er dermed høyesterettspraksis av stor betydning.

Det finnes en rekke eksempler på at reelle hensyn spiller en viktig rolle ved tolkningen av sivilrettslige regler.²³ I Rt. 2014 s. 883 ble eksempelvis reelle hensyn tillagt avgjørende betydning vedrørende spørsmålet om en bank kunne motregne gjeldsbrevlånet i en driftskonto.²⁴ I tillegg til sivilprosessrettens betydelige rom for reelle hensyn,²⁵ er det utviklet enkeltregler av mer overgripende prinsipper som i motsetning til andre rettsområder har en operativ funksjon ved rettsanvendelsen.²⁶ De nasjonale prinsippene er i stor grad inspirert av tilsvarende internasjonale prinsipper, som brukes i arbeidet med å harmonisere rettstilstanden over landegrensene.²⁷ Følgelig åpner rettsområdet for bruk av hensyn og prinsipper til å vurdere rettstilstanden.

Internasjonal rett vil bidra med nyttige og informative perspektiver til avhandlingens problemstilling, og vil gjennomgående utgjøre et viktig støtte- og tolkningsmoment når det skal gjøres rettslige vurderinger. I den forbindelse er det nødvendig å klarlegge metodiske særtrekk i internasjonal sammenheng.

¹⁹ Bernt og Doublet (1998) s. 34.

²⁰ Bernt og Doublet (1998) s. 46-47.

²¹ Skoghøy (2017) s. 10.

²² Skoghøy (2016) s. 60 og Pedersen og Skoghøy (2020) s. 24.

²³ Se for eksempel Rt. 1990 s. 128, Rt. 1992 s. 438, Rt. 1992 s. 1629 og Rt. 1994 s. 775.

²⁴ Rt. 2014 s. 883 avsnitt 39.

²⁵ Skoghøy (2016) s. 61.

²⁶ Pedersen og Skoghøy (2020) s. 24.

²⁷ Graver (2006) s. 189-190.

1.4.2 Metodiske særtrekk ved tolkningen av traktater

I likhet med enhver annen lovtekst, er det nødvendig å tolke konvensjoner for å utlede partenes bilaterale plikter og rettigheter. Dersom medlemsstatene tolker konvensjonen ulikt, kan en konsekvens være at hensikten med konvensjonen og dens rolle svekkes.²⁸

Selv om Norge ikke er medlem av Wien-konvensjonen²⁹, er konvensjonen et sentralt utgangspunkt ved utredningen av internasjonale traktater.³⁰ Dette begrunnes i at Wien-konvensjonen kodifiserer flere folkerettslige sedvaneregler. Den internasjonale domstolen (ICJ) og Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) har bekreftet en rekke ganger at reglene om traktatstolkning i konvensjonens artikkel 31 til 33, skal anses som folkerettslig sedvanerett.³¹ I Arbitral Award-saken uttaler ICJ at artiklene «may in many respects be considered as a codification of existing customary international law on the point».³²

Hovedbestemmelsen om tolkning av internasjonale traktater finnes i Wien-konvensjonen artikkel 31. Bestemmelsens første ledd slår fast at «[a] treaty shall be interpreted in good faith in accordance with the ordinary meaning to be given to the terms of the treaty in their context and in the light of its object and purpose.» Dette innebærer at en konvensjons ordlyd skal tolkes i samsvar med ordenes vanlige betydning, i lys av konvensjonens kontekst og formål.

I forlengelsen innebærer det at en tolkning av Luganokonvensjonen må gjøres i lys av formålet om å etablere et felles, enhetlig system for domsmyndighet i Europa, samt formålet om å lette muligheten for fullbyrdelse av rettskraftige dommer over landegrensene.³³

²⁸ Arnesen og Stenvik (2015) s. 29 og Nylund (2018) s. 239.

²⁹ Vienna convention on the law of treaties, vedtatt 22. mai 1969 (Wien-konvensjonen).

³⁰ Termen «traktat» vil brukes synonymt med «konvensjon» gjennomgående i avhandlingen.

³¹ Eksempler fra ICJ er uttalelser i Territorial Dispute-saken 3. februar 1994 (Libya mot Chad) avsnitt 41, Kasikili/Sedudu Island-saken dom 13. februar 1999 (Botswana mot Namibia) avsnitt 18 og 48 og Oil Platforms-saken dom 6. november 2003 (Iran mot USA) avsnitt 41. Eksempler fra EMD er Sak 4451/70 Golder v. Storbritannia, avsagt 21. februar 1975 avsnitt 29. Andre eksempler fra EMD er Sak 34503/97 Demir og Baykara v. Tyrkia, storkammerdom avsagt 12. november 2008 avsnitt 65.

³² Arbitral Award-saken 31. juli 1989, dom 21. november 1991 (Guinea-Bissau mot Senegal) avsnitt 48.

³³ Innst. O. nr. 26 (1992-1993), punkt 1 *komiteens merknader* første avsnitt og Ot.prp.nr. 89 (2008-2009) s. 5 og s. 15.

1.4.3 Metodiske særtrekk ved Luganokonvensjonen

Etableringen av Luganokonvensjonen var et virkemiddel for å regulere prosessretten over landegrensene. Under styrkingen av samarbeidet mellom EU³⁴ og EFTA³⁵, fant man det hensiktsmessig å utarbeide en konvensjon som tok sikte på å forenkle den internasjonale domstolsprosessen ved gjensidig anerkjennelse og fullbyrdelse av dommer avsagt innenfor konvensjonsstatene.³⁶

Forgjengeren til Luganokonvensjonen 2007 var Luganokonvensjonen 1988³⁷, som i det vesentlige speilet Brüsselkonvensjonen av 1968³⁸. Ettersom siktemålet med Brüsselkonvensjonen var å styrke det rettslige og økonomiske samarbeidet mellom EU og EFTA, hadde konvensjonen samsvarende formål som Luganokonvensjonen 1988. Ved Brüsselkonvensjonens omdannelse til Brüssel I-forordningen³⁹ oppstod behovet for et «oppdatert parallellinstrument» for Luganostatene, for å styrke det rettslige samarbeidet mellom konvensjonspartene.⁴⁰ Dette førte til den reviderte Luganokonvensjonen av 2007, som i all hovedsak viderefører konvensjonen av 1988.⁴¹

Luganokonvensjonen er gjennomført i norsk rett gjennom inkorporeringsbestemmelsen i tvl. § 4-8, og konvensjonen er gitt forrang over motstridende nasjonale regler etter den generelle folkerettsreservasjonen i tvl. § 1-2. Ifølge den generelle folkerettsreservasjonen gjelder tvisteloven bare «med de begrensninger som er anerkjent i folkeretten eller følger av overenskomst med fremmed stat». Bestemmelsen skal sikre at rettergangen foregår i overensstemmelse med de folkerettslige regler som Norge er bundet av.⁴² Bestemmelsen

³⁴ Den europeiske union/European Union (EU).

³⁵ Det europeiske frihandelsforbund/European Free Trade Association (EFTA).

³⁶ Jenard og Möller (1990) s. 63-64.

³⁷ Konvensjon om domsmyndighet og fullbyrding av dommer i sivile og kommersielle saker, vedtatt 16. september 1988 (Luganokonvensjonen 1988).

³⁸ Konvensjon om jurisdiksjon og fullbyrdelse av dommer i sivile og kommersielle saker, vedtatt 27. september 1968 (Brüsselkonvensjonen).

³⁹ Council Regulation (EC) No 44/2001 of 12 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters (Brüssel I-forordningen).

⁴⁰ Ot.prp.nr. 89 (2008-2009) s. 5.

⁴¹ Skoghøy (2017) s. 65.

⁴² NOU 2001:32 s. 181.

viderefører tvistemålsloven⁴³ § 36 a, og har paralleller i straffeprosessloven⁴⁴ § 4 og tvangfullbyrdelsesloven⁴⁵ § 1-4.

Et eksempel som illustrerer Luganokonvensjonens forrang, er kjennelsen inntatt i Rt. 1996 s. 25. Saken gjaldt norske domstolars kompetanse til å pådømme et krav om betaling for levering av magnesium og aluminium fra norsk selger mot italiensk kjøper. Høyesterett kom frem til at spesialbestemmelsene i Luganokonvensjonen måtte gå foran den generelle bestemmelsen i tvml. § 25 om adgang til å reise sak ved oppfylleelsesvernetinget.⁴⁶ Den samme forståelsen ble videreført for tvistelovens regler i kjennelsen inntatt i Rt. 2011 s. 897.⁴⁷ Dette innebærer at tvistelovens regler begrenses og suppleres av Luganokonvensjonens regler.

Til tross for Luganokonvensjonens lovbestemte forrang fremfor norsk rett, byr tolkningen av konvensjonen på enkelte metodiske utfordringer. Et eksempel på en slik metodisk utfordring er at Luganokonvensjonen ble utarbeidet for å fungere som en parallell til korresponderende instrumenter i EU. Det problematiserer forholdet mellom Luganokonvensjonen og EU.

Dette tvilstilfellet er i en viss utstrekning forsøkt løst gjennom Luganokonvensjonens protokoll 2 artikkel 1 første ledd, der det fremgår at norske domstoler forpliktes til å ta «tilbørlig hensyn til de prinsipper som følger av enhver relevant avgjørelse» truffet av domstolene i konvensjonsstatene og EU-domstolen. Konvensjonen bør på denne bakgrunn anvendes og tolkes autonomt med sine parallelle instrumenter for å sikre rettsenhet og oppfylle harmoniseringsformålet.

At EU-domstolens praksis er en vesentlig rettskilde, har Høyesterett bekreftet i en rekke avgjørelser.⁴⁸ I HR-2017-1297-A ble det uttalt at «det er sikker rett at EU-domstolens avgjørelser er en tungtveiende rettskilde».⁴⁹ Jens Edvin A. Skoghøy har omtalt EU-domstolens avgjørelser som «praktisk talt bindende».⁵⁰ EU-domstolens praksis må derfor

⁴³ Lov 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåten for tvistemål (tvistemålsloven eller tvml.) [Opphevet]

⁴⁴ Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven).

⁴⁵ Lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangfullbyrdelse (tvangfullbyrdelsesloven).

⁴⁶ Rt. 1996 s. 25 på s. 35.

⁴⁷ Rt. 2011 s. 897 avsnitt 33.

⁴⁸ Blant annet i Rt. 2004 s. 981 avsnitt 22, Rt. 2006 s. 391 avsnitt 21 og Rt. 2007 s. 1759 avsnitt 42. Det er også bekreftet av forarbeidene i Ot.prp.nr. 89 (2008-2009) s. 6.

⁴⁹ HR-2017-1297-A avsnitt 37.

⁵⁰ Skoghøy (2017) s. 66.

tillegges betydelig vekt når norske domstoler skal avgjøre rettsreglene etter Luganokonvensjonen.

En annen metodisk utfordring er at EU-domstolen har gitt liten veiledning vedrørende reglene om motkrav. Det gjør Luganokonvensjonens ordlyd desto mer sentral. For å øke forståelsen av motkravsreglene har det vært nødvendig å se hen til alternative uttalelser om bestemmelsen, herunder andre lands forståelse.

En tredje metodisk utfordring som oppstår, er dagens situasjon der to ulike regelsett regulerer domstolenes internasjonale jurisdiksjon i norsk rett. Det råder en viss usikkerhet vedrørende spørsmålet om tvisteloven eller Luganokonvensjonen skal anses bestemmende i tvister som involverer rettssubjekter utenfor Luganokonvensjonens territoriale område. Problemstillingen har blitt drøftet utførlig i den juridiske litteraturen, og berøres i avhandlingens kapittel 4.2. Her anses det tilstrekkelig å nevne at Luganokonvensjonens artikkel 1 setter grenser for konvensjonens rekkevidde, og bestemmer dermed hvorvidt konvensjonen får anvendelse. Dersom det ikke foreligger et grenseoverskridende element, men en tvist av nasjonalt anliggende, avgjøres vernetingssspørsmål av nasjonale rettsregler.⁵¹

1.5 Fremstillingen videre

Avhandlingen er strukturert gjennom fem kapitler. Innledningsvis, i kapittel 2, vil det først redegjøres for sentrale hensyn og prinsipper bak reglene om motkrav. I kapittel 3 vurderes rekkevidden av motkravsreglene i tvl. § 15-1 annet ledd gjennom en rettsdogmatisk analyse. Kapittel 4 er dedikert til en analyse av Luganokonvensjonens motkravsregler i artikkel 6 nr. 3. Kapittelet vil ha en komparativ tilnærming til hvordan motkravsreglenes rekkevidde tolkes i Norge, Danmark, Sverige og EU. Siktemålet ved avhandlingens kapittel 3 og 4 er å kartlegge motkravsreglenes nasjonale og internasjonale aspekter. Avslutningsvis, i kapittel 5, vil det knyttes noen rettspolitiske betraktninger til avhandlingens funn. Poenget er å vurdere hvorvidt nåværende motkravsregler er hensiktsmessig utformet, eller om regelen slik den er konstruert i tvl. § 15-1 annet ledd bør endres.

⁵¹ Jf. også EU-domstolens uttalelse i Sak C-281/02 Owusu [GC], dom av 1. mars 2005, avsnitt 25.

2 Hensyn og prinsipper bak motkravsreglene

2.1 Ivaretar motkravsreglene disposisjonsprinsippet og likhetsprinsippet?

I den norske sivilprosessretten er det etablert en rekke grunnleggende prinsipper som skal sørge for at prosessrettens formål gjennomføres. Et av disse er disposisjonsprinsippet.

Prinsippet består av tre elementer.⁵² Det første elementet går ut på at det er partene selv som bestemmer om de vil benytte seg av rettsapparatet. Det andre elementet begrenser retten til å avsi dom for de krav som partene har gjort til søksmålgjenstand. Det tredje elementet handler om at den avgjørelse som retten treffer, må ligge innenfor rammen av de påstander partene har lagt ned.

Et utslag av disposisjonsprinsippet følger av tvl. § 11-2 første ledd første punktum.

Bestemmelsen fremholder regelen om at retten må forholde seg innenfor det eller de krav som partene har gjort til søksmålgjenstand i saken. Med det gis partene kompetanse til å disponere over tvisten, og rettens adgang til å pådømme et krav som ikke er brakt inn av partene begrenses.⁵³

Bestemmelsen i tvl. § 11-2 er et utslag av den generelle hovedregelen om avtalefrihet.⁵⁴

Disposisjonsprinsippet er således et resultat av partenes private autonomi. I forarbeidene omtales den private autonomi som «den enkeltes kompetanse til å binde seg selv ved løfter og avtaler – og til å disponere over subjektive rettigheter».⁵⁵ Når partene står fritt til å gjøre opp seg imellom uten domstolenes hjelp, bør de også selv definere innholdet og omfanget av konflikten for domstolene.⁵⁶ Disposisjonsprinsippet og hensynet til partenes private autonomi tillegger dermed partene å begrense saksanlegget til kun å gjelde de anførte kravene. Ettersom det er saksøker som bringer saken inn for retten, kan det tenkes at saksøker bør ha større adgang til å begrense sakens omfang. Det innebærer at saksøktes adgang til å fremme motkrav i samme søksmål bør begrenses, slik at saksøkers rettsposisjon ivaretas.

⁵² Pedersen og Skoghøy (2020) s. 207.

⁵³ Ot.prp.nr. 51 (2004-2005) s. 34.

⁵⁴ Schei mfl. (2013) s. 383.

⁵⁵ Innst. S. nr. 270 (2003-2004) kapittel 4 om *Alternative forslag til § 100 annet og tredje ledd - Klassisk ytringsfrihet, informasjons-frihet og retten til taushet.*

⁵⁶ Ot.prp.nr. 51 (2004-2005) s. 166–167.

Selv om hensynet til saksøkers disposisjonsadgang tilsier at saksøktes adgang til motsøksmål bør begrenses, har lovgiver gått langt i å likestille saksøker og saksøktes rettsposisjon i tvl. § 15-1. I forarbeidene heter det at endringen fra tvistemålsloven til tvisteloven reelt sett innebærer «en likestilling mellom partene».⁵⁷ Den samme likestillingen er gjennomført i Luganokonvensjonens artikkel 6 nr. 3.

Likestillingen av kumulasjonsadgangen kan begrunnes i et styrket internasjonalt menneskerettslig vern, i en tid hvor det utviklet seg en større anerkjennelse for at partene i en sak skulle være utrustet med de samme beføyelser. I *Öcalan v. Turkey*⁵⁸ uttalte EMD at ordlyden «fair trial» i EMK⁵⁹ artikkel 6 krever «equality of arms».⁶⁰ En rettergang som sikrer en likebehandling av partene, er altså sentralt i en rettferdig rettergang.⁶¹ I Grunnloven⁶² § 98 heter det at «[a]lle er like for loven». Dette innebærer at alle har krav på samme behandling av domstolene. Av tvistelovens § 1-1 første ledd fremgår det at «[l]oven skal legge til rette for en rettferdig (...) behandling», samt «ivareta den enkeltes behov for å få håndhevet sine rettigheter og løst sine tvister». Dette innebærer at et av tvistelovens siktemål er likestilling.⁶³

Oppsummert tilsier likhetsprinsippet at saksøker og saksøkte skal ha lik adgang til objektiv kumulasjon. At saksøker er den som har tatt saken til domstolene, vil ikke nødvendigvis innebære at saksøkte er uten krav.

2.2 Ivaretar motkravsreglene partenes rettssikkerhet?

En av de styrende legislative begrunnelsene bak reglene om objektiv kumulasjon var hensynet til at den enkeltes rettigheter ble beskyttet gjennom at konnekse krav ble behandlet samtidig.⁶⁴ Etter lovgivers oppfatning ville en slik systematisering av sivilprosessens regler medføre at

⁵⁷ NOU 2001:32 B s. 816.

⁵⁸ Sak 57175/00 *Öcalan v. Turkey*.

⁵⁹ Konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter, vedtatt 4. november 1950 (EMK).

⁶⁰ Sak 57175/00 *Öcalan v. Turkey* avsnitt 140. Det samme er lagt til grunn av EMD i Sak 22209/93 *Foucher v. France* avsnitt 34 og Sak 60802/09 *Faig Mammadov v. Azerbaijan* avsnitt 19.

⁶¹ NOU 2001:32 B s. 650.

⁶² Kongeriket Norges Grunnlov 17. mai 1814 (Grunnloven).

⁶³ Ot.prp.nr. 51 (2004-2005) s. 363.

⁶⁴ NOU 2001:32 A s. 123.

partene i større grad unngikk flere kostbare og belastende rettssaker.⁶⁵ Reglene om objektiv kumulasjon ble dermed etablert av prosessøkonomiske hensyn.⁶⁶

I forarbeidene er motkravsreglenes hensiktsmessighet vurdert opp mot det prosessøkonomiske formålet.⁶⁷ Forarbeidene poengterer betydningen av at prosessreglene gir mulighet for at krav skal kunne kumuleres, slik at reglene fremstår som prosessøkonomisk gunstig. Et moment som forarbeidene trekker frem som prosessøkonomisk, er at sivilprosessens regler for saklig kompetanse utformes på bakgrunn av kumulasjonsreglene. Dermed minimeres risikoen for at kumulasjon hindres hvor prosessøkonomiske hensyn tilsier at kumulasjon bør skje.⁶⁸ Et annet moment som forarbeidene viser til, er at krav som ikke er behandlet i forliksrådet kan kumuleres i en etterfølgende sak for tingretten. Forarbeidene mener således at motkravsreglene fremstår som prosessøkonomiske, og dermed også som et hensiktsmessig verktøy til å effektivisere sivilprosessretten.

Til tross for at motkravsreglene i stor utstrekning anses som effektivisering av rettssystemet, oppstår det undertiden situasjoner der hensyn til en av partene tilsier at kumulasjonsadgangen bør være snever. En slik situasjon kan eksempelvis være der saksøker ønsker domstolsbehandling av et av kravene, men forhandlinger utenfor domstolene om resterende krav. Det som i utgangspunktet kunne blitt en enkel sak med rask behandling av et krav, kan altså bli en omfattende prosess når flere krav trekkes inn i saken.⁶⁹ Selv om motkravsreglene i de fleste tilfeller vil anses som et effektivt virkemiddel i sivilprosessretten, oppstår dermed unntaksvis situasjoner der motkravsreglene fremstår som ineffektive.

I medhold av tvistelovens formål kan det legges til grunn at særlig to hensyn strider mot hverandre når det gjelder motkravsreglene. På den ene siden tilsier partenes og statens ønske om en effektiv tvisteløsning, og også likhetsprinsippet, at det bør være vid adgang til objektiv kumulasjon. På den andre siden tilsier hensynet til saksøkers disposisjon av saken at adgang til objektiv kumulasjon bør begrenses.

⁶⁵ NOU 2001:32 A s. 123.

⁶⁶ Schei mfl. (2013) s. 512.

⁶⁷ NOU 2001:32 B s. 815 jf. Ot.prp.nr. 51 (2004-2005) kapittel 8.2.2 om *Utvalgets forslag til regler for forliksrådet*.

⁶⁸ NOU 2001:32 B s. 815.

⁶⁹ Backer (2015) s. 362.

3 Adgangen til motkrav etter tvisteloven

3.1 Hvordan har reglene om motkrav historisk blitt ansett?

I moderne sivilprosess er de grunnleggende, nedskrevne reglene om motkrav en selvfølge. Slik har det ikke alltid vært. Under det gamle norrøne ættesamfunnet var prosessreglenes eksistens av muntlig og fysisk karakter.⁷⁰ Krenkelse av en ætt ble i all hovedsak regulert gjennom blodhevn; En ætts hovedkrav ble fremmet som et fysisk angrep, og en annen ætts motkrav var selvforsvar.⁷¹

Den første skriftlige loven om tvisteløsning ble etablert i 1915, med ønske om å effektivisere systemet.⁷² I forarbeidene beskrives det at «saksbehandlingen i almindelighet vil bli langt enklere og hurtigere» med lovregulert prosessrett.⁷³ Allerede da var det ønskelig å redusere partenes utgifter i forbindelse med sivile søksmål.⁷⁴

For å oppnå effektiviseringsformålet, ble reglene om objektiv kumulasjon etablert i tvistemålsloven §§ 55, 56, 58 og 59. Saksøktes adgang til å fremsette motkrav ble formulert i lovens § 56. Bestemmelsen krevde enten sammenheng mellom motkravet og hovedkravet, eller at kravet kunne bringes i motregning mot saksøkerens krav. Det krevdes altså konneksitet eller kompatibilitet. Motkravet måtte også kunne bringes inn for samme rett og behandles i samme prosessformer.

Nesten hundre år etter den første loven om tvisteløsning, ble det ansett nødvendig med en reformert lov om sivilprosess. Tvisteloven av 2005 trådte i kraft 1. januar 2008, med ønske om «å gi en mer effektiv sivil rettspleie som gir raskere, billigere og riktigere tvisteløsning for partene og bidrar til rettsavklaring».⁷⁵ Målet om å effektivisere de sivile rettsreglene, og å redusere partenes utgifter, ble således videreført av lovgiver. For å oppnå det prosessøkonomiske formålet ble også reglene om objektiv kumulasjon videreført.

⁷⁰ NOU 2001:32 A s. 118.

⁷¹ NOU 2001:32 A s. 118.

⁷² NOU 2001:32 A s. 123.

⁷³ Ot.prp.nr. 1 (1910) s. 12.

⁷⁴ NOU 2001:32 A s. 123.

⁷⁵ Ot.prp.nr. 51 (2004-2005) s. 13.

Til tross for at tvisteloven videreførte målsetningene fra tvistemålsloven, innebar tvisteloven i all hovedsak et perspektivskifte.⁷⁶ Sivilprosessen ble i enda større grad rettet inn mot kostnadseffektivitet, bruk av mekling, aktiv bruk av saksforberedelsesfasen og en klarere differensiering av de ulike instansenes funksjoner.

En sentral endring for den aktuelle problemstillingen, var tvistelovens forening av reglene om objektiv kumulasjon i § 15-1.⁷⁷ Begrunnelsen for foreningen av reglene var lovsystematikkens hensiktsmessighet.⁷⁸ Forarbeidene påpekte særlig at reglene bør ses i sammenheng, og at det således er naturlig å samle dem.⁷⁹

Med den nye tvisteloven kan det legges til grunn at adgangen til å fremme flere krav i samme sak, ble utvidet i forhold til den tidligere tvistemålsloven.⁸⁰ Som nevnt tidligere satte tvistemålsloven § 56 nr. 1 som vilkår for motsøksmål at det forelå en sammenheng mellom kravene, jf. ordlyden «naar det staar i sammenhæng med saksøkerens krav eller med forsvaret mot det». Dette vilkåret ble fjernet i den nye tvisteloven. Tvistemålsloven satte videre vilkår om at alle kravene kunne bringes inn for samme rett og behandles i samme prosessformer. Tvisteloven endret dette til at retten etter nåværende motkravsregler, kun må være saklig og stedlig kompetent for ett av saksøkers krav.

3.2 Hvordan forstås reglene om motkrav i dag?

3.2.1 Innledende bemerkninger

Bestemmelsen i tvl. § 15-1 første og annet ledd lyder som følger:

«(1) Saksøkeren kan i én sak sette fram flere krav mot samme saksøkte dersom

- a) kravene hører under norsk domsmyndighet,
- b) domstolen er rett verneting for ett av kravene, og
- c) kravene kan behandles av retten med samme sammensetning og hovedsakelig etter de samme saksbehandlingsregler. Det er ikke til hinder for at flere krav settes fram i saken, at retten på grunn av behandlingen av ett av kravene skal settes med

⁷⁶ Backer (2015) s. 38-39.

⁷⁷ Schei mfl. (2013) s. 512.

⁷⁸ Ot.prp.nr. 51 (2004-2005) s. 240.

⁷⁹ Ot.prp.nr. 51 (2004-2005) s. 240.

⁸⁰ NOU 2001:32 B s. 815.

meddommere eller flere fagdommere. Hvis saken da deles etter § 16-1, settes retten bare med meddommere eller flere fagdommere for de krav hvor dette er særskilt begrunnet.

(2) Saksøkte kan sette fram krav mot saksøkeren dersom vilkårene etter første ledd bokstav a og c er oppfylt.»

Innledningsvis bemerkes det at adgangen til å bringe nye krav inn i saken står åpen helt til saksforberedelsen er avsluttet. Dersom det skal kumuleres flere krav etter at saksforberedelsen er avsluttet, må vilkårene i § 9-16 være oppfylt.⁸¹ En videre drøftelse av dette temaet går imidlertid utenfor reglene om motkrav, og er således ikke relevant for problemstillingen.

At saksøkte «kan» benytte seg av kumulasjonsadgangen viser til bestemmelsens utslag av disposisjonsprinsippet.⁸² Prinsippet gir partene kompetanse til å disponere over tvisten, som innebærer at partene selv fastsetter hvorvidt domstolene skal behandle flere krav i samme sak. Dette såfremt kumulasjonsvilkårene for øvrig er til stede.

Det er tilsynelatende tilsvarende vilkår for objektiv kumulasjon fra saksøker og saksøkte i bestemmelsens første og annet ledd. En følge av at domstolen må være «rett verneting» for saksøkers krav etter bestemmelsens første ledd, er imidlertid at motsøksmålsregelen i annet ledd ikke krever at domstolen er rett verneting for ett av motkravene fra saksøkte jf. første ledd bokstav b. Som nevnt ovenfor ble bestemmelsen endret fra tvistemålsloven, som krevde rett verneting for alle hovedkrav og motkrav.⁸³

3.2.2 Motkravsreglenes krav til norsk verneting

Etter tvl. § 15-1 første ledd bokstav a må alle krav høre «under norsk domsmyndighet». Reglene om objektiv kumulasjon utvider dermed ikke norske domstolers internasjonale kompetanse.⁸⁴

Bestemmelsen må leses i sammenheng med tvl. § 4-3 første ledd, som hjemler situasjonen for internasjonale forhold. Ifølge tvl. § 4-3 første ledd kan tvister i internasjonale forhold bare anlegges for norske domstoler «når saksforholdet har tilstrekkelig tilknytning til Norge». En

⁸¹ Tvl. § 15-1 tredje ledd.

⁸² Se utførlig drøftelse i avhandlingens kapittel 2.1.

⁸³ Sml. tvml. § 56 jf. avhandlingens kapittel 3.1.

⁸⁴ Schei mfl. (2013) s. 513.

konsekvens av at Luganokonvensjonen har forrang fremfor motstridende nasjonale regler, er at bestemmelsen ikke får anvendelse i tvister som reguleres av Luganokonvensjonen.⁸⁵

En naturlig språklig forståelse av ordlyden «tilstrekkelig tilknytning» tilsier at norsk domstolsbehandling av internasjonale tvister krever en viss forbindelse til Norge. Høyesterett har fastsatt at det skal «mye til» for å unnta saken fra norsk domsmyndighet, dersom saksøkte har vernet i Norge.⁸⁶ Tilknytningskravet er dermed som hovedregel oppfylt når det foreligger vernet i Norge.

Motsetningsvis, i de tilfeller der det ikke kan påvises vernet i Norge, skal det «mye til for å etablere norsk domsmyndighet».⁸⁷ Det er likevel ikke etablert et lovkrav om norsk vernet for at vilkåret om tilstrekkelig tilknytning skal være oppfylt. Det innebærer at tilknytningsvilkåret må underlegges en helhetsvurdering i enhver tvilsom sak.

Ifølge forarbeidene er bestemmelsen i tvl. § 4-3 ment å videreføre den rettsstilstand som var etablert ved den opphevede tvistemålsloven.⁸⁸ Dette betyr at rettslige vurderinger av tvistemålsloven kan gi veiledning vedrørende forståelsen av gjeldende vernetingsregler.

Saken i Rt. 1998 s. 1647 gjaldt et russisk fly som hadde styrtet på Svalbard. De etterlatte gikk til søksmål mot det russiske forsikringsselskapet i Norge. Høyesteretts kjæremålsutvalg uttalte at avgjørende for vernetet måtte være om tvisten hadde «en naturlig tilknytning» til Norge.⁸⁹ Det eneste argument for at saken hadde tilknytning til Norge, var at flyulykken inntraff på norsk jord. Kjæremålsutvalget kom til at tilknytningen ikke var tilstrekkelig til at saken kunne anlegges i Norge.

Saken i Rt. 2010 s. 1197 gjaldt et erstatningskrav fremsatt av en norsk borger som hadde store tap etter internettbaserte spill hos et australsk selskap. Saksforholdet hadde en rekke tilknytningsmomenter til Norge, i motsetning til 1998-dommen. Det ble blant annet fremhevet at spillselskapet tilbød spill rettet mot det norske markedet, med nettsider på norsk, spill på

⁸⁵ Se avhandlingens kapittel 1.5 jf. tvl. § 4-8 og HR-2018-869-A avsnitt 70.

⁸⁶ Rt. 2013 s. 1089 jf. Rt. 2012 s. 1951 avsnitt 88.

⁸⁷ Rt. 2015 s. 1040 avsnitt 51 og HR-2018-936-U avsnitt 29.

⁸⁸ NOU 2001:32 B s. 692.

⁸⁹ Rt. 1998 s. 1647 s. 1649.

norske idrettsbegivenheter og betaling i norsk valuta.⁹⁰ Retten fant at momentene hadde tilstrekkelig tilknytning til Norge slik at søksmålet kunne fremmes.

På bakgrunn av Høyesteretts ovennevnte avgjørelser kan det konstateres at tilknytningsvilkåret ikke er spesielt strengt dersom det kan påvises et verneting i Norge.⁹¹ Motsetningsvis er tilknytningsvilkåret svært strengt dersom et norsk verneting ikke kan påvises. Det er likevel mulig at en helhetsvurdering tilsier at sakens forhold har tilstrekkelig tilknytning til å fremmes i landet.

3.2.3 Motkravsreglenes krav til behandlingsform

For å kunne fremsette motkrav må retten kunne behandle kravene «med samme sammensetning og hovedsakelig etter de samme saksbehandlingsregler», jf. tvl. § 15-1 første ledd bokstav c første punktum. Bestemmelsen oppstiller krav til behandlingsform.

En naturlig språklig forståelse av det første vilkåret om «samme sammensetning», tilsier at alle nye krav som bringes inn må kunne behandles av de samme dommere. En konsekvens av dette, er at retten ikke kan være satt med færre medlemmer enn behandlingen av et krav forutsetter. Sammensetningskravet er imidlertid ikke til hinder for «at retten på grunn av behandlingen av ett av kravene må settes med meddommere eller flere fagdommere», jf. bestemmelsens bokstav c annet punktum er. Annet punktum gjør med det unntak fra vilkåret om samme sammensetning, der det er tale om meddommere eller flere fagdommere.

En ordlydsfortolkning av det andre vilkåret, at kravene må kunne behandles «hovedsakelig etter de samme saksbehandlingsregler», tyder på at saksbehandlingsreglene ikke behøver å være helt like for alle kravene. Saksbehandlingsreglene kan heller ikke være for ulike. I forarbeidene uttales det at kumulasjon kan finne sted i de tilfeller der saksbehandlingsreglene «gjør at det er praktisk mulig».⁹² Det kan dermed utledes at saksbehandlingsreglene må være forholdsvis like, og kumulasjon må være praktisk mulig.

⁹⁰ Rt. 2010 s. 1197 avsnitt 45.

⁹¹ Mæland (2009) s. 50.

⁹² Ot.prp.nr. 51 (2004-2005) s. 418.

3.2.4 Påvirkes tvl. § 15-1 av den internrettslige bestemmelsen i tvl. § 1-3?

Kravsbegrepet står helt sentralt i tvisteloven, og begrepet er en del av selve fundamentet for tenkingen i faget.⁹³ Helt fra sakens opprinnelse til sakens slutt er det selve kravet som er kjernen i saken. Før kravsvilkåret i tvl. § 15-1 annet ledd vurderes, tar avhandlingen sikte på å vurdere hvorvidt motkravsregelen påvirkes av den internrettslige bestemmelsen i tvl. § 1-3. Årsaken til en slik oppbygging av drøftelsen, er at bestemmelsen i tvl. § 1-3 angir hvilke krav som kan fremmes for domstolsbehandling i enhver sak.

Bestemmelsen i tvl. § 1-3 første ledd oppstiller krav til søksmålsgjenstanden. Ifølge bestemmelsen må søksmålsgjenstanden omhandle et «rettskrav». Ordlyden «rettskrav» er generelt utformet slik at den gir liten veiledning når grensetilfellene skal fastlegges. En ordlydsfortolkning av begrepet gir likevel en viss anvisning for hva som dekkes av bestemmelsen. Begrepet avgrenser tvistegjenstanden til å omfatte et konkret krav av rettslig karakter slik at domstolene kan ta stilling til det. Denne forståelsen av ordlyden er bekreftet av forarbeidene, der det uttales at søksmålsgjenstanden må dreie seg om et krav som er underlagt rettslig regulering.⁹⁴ Det er ikke domstolenes oppgave å avgjøre rene interessekonflikter om hvilken nabo som eksempelvis har den flotteste oppkjørselen.⁹⁵ Det er imidlertid domstolens oppgave å ta stilling til situasjonen illustrert innledningsvis, om saksøkers erstatningskrav etter en personskade.⁹⁶

Bestemmelsen i tvl. § 1-3 annet ledd oppstiller forskjellige krav til partstilknytningen og søksmålssituasjonen. Av bestemmelsen fremgår det to ulike forhold som, på bakgrunn av en helhetsvurdering, må ligge til grunn for at domstolene skal akseptere behandling av et rettskrav.⁹⁷

For det første må den som reiser saken ha et «reelt behov» for å få kravet avgjort. En naturlig språklig forståelse av ordlyden tilsier at saksøker må ha en interesse av å få dom på kravet på nåværende tidspunkt. En slik forståelse kommer også til uttrykk i bestemmelsens andre punktum, der det er presisert at «kravets aktualitet» er av betydning. I forarbeidene heter det

⁹³ Robberstad (2021) s. 1.

⁹⁴ Ot.prp.nr. 51 (2004-2005) s. 364.

⁹⁵ Nisja og Shetelig (2015) s. 231.

⁹⁶ Se tiltenkt eksempel i avhandlingens kapittel 1.2.

⁹⁷ NOU 2001:32 B s. 652.

at det må foreligge en reell og aktuell rettsuvisshet.⁹⁸ Saksøkeren må både ha en aktuell interesse i søksmålet, og det må foreligge et rettslig spørsmål eller reell rettsuvisshet av aktuell betydning for rettsstillingen.

For det andre oppstiller bestemmelsen krav til «partenes tilknytning» til tvistegenstanden. Ordlyden tilsier at saksøker og saksøkte må ha en nærmere forbindelse med søksmålgjenstanden. I forarbeidene forstås kriteriet som at partstilknytningen må være av en slik art at parten har en «beskyttelsesverdig interesse» i å få dom mot den aktuelle motpart.⁹⁹

Motsetningsvis oppstiller kravsvilkåret i tvl. § 15-1 annet ledd ingen vilkår til partenes rettslige interesse. Bestemmelsen begrenser heller ikke kravet til å underligge rettslig regulering. Ordlyden «krav» favner bredt, og tilsier at hvilket som helst krav kan trekkes inn av saksøkte i et motkrav.

Vurderingstemaet i det følgende er derfor om bestemmelsen i tvl. § 15-1 setter en selvstendig rettslig skranke for hvilke krav saksøkte kan trekke inn i saken. Dersom det er tilfellet, har saksøkte større mulighet til domstolsbehandling av motkrav enn saksøker har til å fremstille hovedkrav.

På den ene siden tilsier endringen fra tvistemålsloven til tvisteloven at bestemmelsen i tvl. § 15-1 ble tilkjent en egen, selvstendig betydning. Begrunnelsen for en slik forståelse er at regelen om rettslig interesse var oppstilt i tvistemålslovens § 54, og reglene om objektiv kumulasjon var plassert i de etterfølgende paragrafene. I tvisteloven er bestemmelsene separert i henholdsvis §§ 1-3 og 15-1. Dette innebærer at bestemmelsene hadde en nærmere forbindelse i tvistemålsloven enn i tvisteloven.

På den andre siden uttalte Høyesterett i Kilimanjaro-kjennelsen at de ulike bestemmelsene i prosesslovgivningen må vurderes i sammenheng med hverandre.¹⁰⁰ Det ble forutsatt at ordlyden «krav» i tvl. § 15-1 er det samme som «rettskrav» i tvl. § 1-3.¹⁰¹ Tore Schei har tatt

⁹⁸ Ot.prp.nr. 51 (2004-2005) s. 365.

⁹⁹ Ot.prp.nr. 51 (2004-2005) s. 365.

¹⁰⁰ HR-2020-35-A avsnitt 38.

¹⁰¹ HR-2020-35-A avsnitt 38.

til tale for at bestemmelsen i tvl. § 1-3 gjelder for alle typer søksmål.¹⁰² Dette innebærer at bestemmelsene der det er fastsatt særlige søksmålsvilkår, suppleres av tvl. § 1-3.

Til tross for at reglene om rettslig interesse og objektiv kumulasjon hadde nærmere sammenheng i tvistemålsloven, må det legges til grunn at vurderingen av tvl. § 15-1 fremdeles påvirkes av bestemmelsen i tvl. § 1-3. Tvisteloven § 15-1 annet ledd oppstiller dermed ikke en selvstendig skranke for hvilke krav som kan trekkes inn i saken. Rettsanvendere må bruke tvl. § 1-3 for å fastlegge hvorvidt det foreligger krav mot saksøkeren.

3.2.5 Motkravet må rettes mot saksøkeren

For å kunne fremme motkrav må det endelig foreligge «krav mot saksøkeren», jf. tvl. § 15-1 annet ledd. En tolkning av ordlyden «krav mot saksøkeren» tyder på at den andre parten må foreta, unnlate eller tåle en handling. I medhold av vurderingen ovenfor må det også innfortolkes en forutsetning om at kravet er underlagt rettslig regulering.¹⁰³

Et «krav» er det rettsforhold retten skal ta stilling til, i motsetning til påstandsgrunnlag som er det rettsstiftende faktiske grunnlag en part bygger påstanden sin på.¹⁰⁴ Etter forarbeidene skal vurderingen av «flere krav» være gjenstand for «en totalbedømmelse av flere forhold»,¹⁰⁵ men selve vurderingen av hva som er samme krav er ikke gjenstand for behandling i avhandlingen. Det sentrale her er at objektiv kumulasjon forutsetter at det trekkes inn nye krav.

I motsetning til den opphevede tvml. § 56, krever ikke ordlyden i tvl. § 15-1 annet ledd en saklig sammenheng mellom hovedkrav og motkrav. Ordlyden begrenser likevel motkravene til å omhandle andre krav enn det eller de som allerede er reist i saken. Forarbeidene bekrefter denne forståelsen, ved uttalelsen om at motkravet «tilsier at man står overfor flere krav».¹⁰⁶

Forarbeidene legger videre til grunn at reglene om objektiv kumulasjon i tvistemålsloven i «det store og hele videreføres – i forenklet form»,¹⁰⁷ og at saksøkers adgang til objektiv

¹⁰² Schei mfl. (2013) s. 16.

¹⁰³ Se kapittel 3.2.4 jf. tvl. § 1-3.

¹⁰⁴ TvL. § 11-2.

¹⁰⁵ NOU 2001:32 A s. 382.

¹⁰⁶ NOU 2001:32 A s. 382-383.

¹⁰⁷ NOU 2001:32 B s. 815 og Ot.prp.nr.51 (2004–2005) s. 418.

kumulasjon er «meget vid, og utvidet i forhold til nåværende lov».¹⁰⁸ Her må det presiseres at forarbeidene uttaler at adgangen til objektiv kumulasjon er utvidet for saksøkers del. Hvorvidt utvidelsen av reglene om objektiv kumulasjon medfører en endring av saksøktes adgang til motkrav, er ikke uttrykkelig vurdert i forarbeidene.

Høyesterettsavgjørelsen i Kilimanjaro-kjennelsen avklarte for første gang endringen av kravsvilkåret fra tvml. § 56 til tvl. § 15-1 annet ledd. Kjennelsens saksforhold gjaldt en mann som gikk på en organisert fottur til Kilimanjaro med turselskapet Hvitserk & Eventyrreiser AS i desember 2016.¹⁰⁹ Mannen fikk medisinske problemer fra dag to. I de påfølgende dagene ble han vesentlig dårligere, og natt til dag fire, hadde han svært lave oksygenmålinger. På dette tidspunkt startet nedstigningen. Under nedstigningen døde mannen av høydesyke.

Avdødes etterlatte fremsatte krav om fastsettelsesdom for at det forelå ansvarsgrunnlag, årsakssammenheng og et erstatningsmessig tap. Erstatningsutmålingen var ikke gjort til en del av saken. De etterlatte anførte at turguiden hadde opptrådt uaktsomt ved å ikke gi oksygen til mannen eller kontakte lege med beredskapsvakt. Det ble også anført uaktsomhet grunnet dårlig beredskapsplan, med blant annet evakuering til fots som tiltak. Som motkrav til de etterlatte, la saksøkte ned en prinsippal påstand om frifinnelse for saksøkernes krav om fastsettelsesdom for erstatningsplikt, i tillegg til en subsidiær fullbyrdelsespåstand om erstatningsutmåling. Det er første gang en slik situasjon har vært oppe i Høyesterett.

Høyesterett, som behandlet saken i avdeling, kom som de tidligere instanser til at saksøkte hadde adgang til å trekke den eventuelle erstatningsutmålingen inn i saken etter tvl. § 15-1 annet ledd jf. § 1-3. Ifølge Høyesteretts flertall innebærer endringen av kravsvilkåret fra tvistemålsloven til tvisteloven at tilnærmingen til motkravsreglene er utvidet.¹¹⁰

I utgangspunktet kan forståelsen av tvl. § 15-1 annet ledd anses avklart i Kilimanjaro-kjennelsen, ettersom både tingretten, lagmannsretten og Høyesterett konkluderte i samme retning. Likevel er det én dissenterende dommer i Høyesterett. Etter sistnevntes oppfatning kunne ikke det subsidiære fullbyrdelsessøksmålet som ble anlagt mot de etterlatte, rammes av bestemmelsen i tvl. § 15-1 annet ledd.¹¹¹ Ifølge dissensen gir verken ordlyden eller

¹⁰⁸ NOU 2001:32 B s. 815.

¹⁰⁹ HR-2020-35-A avsnitt 2.

¹¹⁰ HR-2020-35-A avsnitt 32.

¹¹¹ HR-2020-35-A avsnitt 82 siste punktum.

forarbeidene støtte for at saksøker kan fremtvinge en avgjørelse av erstatningsutmålingen når saksøker har valgt å begrense sitt søksmål til erstatningsgrunnlaget.

Siden prejudikativirkingen er knyttet til den rettssetning som danner grunnlaget for avgjørelsen, kan ikke mindretallets uttalelser tillegges prejudikativirking.¹¹² I tråd med alminnelig prejudikatlære skal flertallets lovtolkning legges til grunn som gjeldende rett. Likevel er det interessant å vurdere hvorvidt flertallet, i lys av mindretallsvota, tolker loven utvidende i for stor grad, og om flertallet med det legger vekt på en forståelse som lovgiver ikke har ment.

Flertallet i Kilimanjaro-kjennelsen foretar en svært begrenset drøftelse av ordlyden i tvl. § 15-1.¹¹³ Det kan se ut til at flertallet mener at ordlyden gir liten veiledning i saken, med unntak av at den åpner for en «vid adgang til å trekke inn nye krav i en sak for domstolene».¹¹⁴

Den dissenterende dommeren bruker noe mer tid på å vurdere hvorvidt ordlyden åpner for saksøktens subsidiære fullbyrdelsessøksmål mot de etterlatte, og han konkluderer også i motsatt retning av flertallet.¹¹⁵ Dommeren mener at ordlyden gir tilstrekkelig veiledning, i den forstand at saksøkte ikke har anledning til å trekke inn det subsidiære fullbyrdelsessøksmålet om erstatningsutmåling. Dette begrunnes med at det ikke er naturlig å anse dette som et «krav mot» de etterlatte.¹¹⁶ En dom om erstatningsutmåling er i realiteten en dom mot saksøkte.

I tillegg til Høyesteretts ulike ordlydstolkninger, er flertallet og mindretallet uenig i hvilken forståelse som skal tillegges forarbeidsuttalelsene om «en viss utvidelse av adgangen til objektiv kumulasjon».¹¹⁷ Uenigheten knytter seg hovedsakelig til hvilket vilkår i bestemmelsen uttalelsen omhandler.

Flertallet mener at forarbeidene uttrykker en utvidet adgang til kravsilkeåret. En konsekvens av at saksøker kan velge å ta med både erstatningsansvaret og erstatningsutmålingen, er at også saksøkte må kunne trekke inn erstatningsutmålingen i saker der saksøker har valgt å holde

¹¹² Skoghøy (2018) s. 108.

¹¹³ HR-2020-35-A avsnitt 31.

¹¹⁴ HR-2020-35-A avsnitt 31 første punktum.

¹¹⁵ HR-2020-35-A avsnitt 82 og 83.

¹¹⁶ HR-2020-35-A avsnitt 83.

¹¹⁷ Ot.prp.nr. 51 (2004-2005) s. 418.

dette utenfor.¹¹⁸ Utviklingen innebærer en utvidelse av kravsvilkåret, slik at saksøkte kan trekke inn et fullbyrdelseskrav mot seg selv.¹¹⁹

Mindretallet mener at forarbeidene med utvidelsen av adgangen til objektiv kumulasjon sikrer til endringen av vernetingsreglene etter tvl. § 15-1 første ledd bokstav b og rettens sammensetning etter bestemmelsens bokstav c.¹²⁰ Utvidelsen gjaldt i så tilfelle ikke en utvidelse av kravsvilkåret, som flertallet legger til grunn.¹²¹

Mindretallets tolkning av forarbeidene har flere gode holdepunkter. I samme avsnitt som forarbeidene uttrykker en utvidelse av kumulasjonsordningen, oppstilles betingelsene om at «kravene må høre under norsk domsmyndighet» og «alle kravene kan behandles av retten med samme sammensetning og hovedsakelig etter de samme saksbehandlingsregler».¹²² Det er ingen uttrykkelige uttalelser om kravsvilkåret. Det tilsier at lovgiver forsøkte å formidle en likestilling av reglene om verneting og rettens sammensetning. Dette, i tillegg til den langvarige og samsvarende rettspraksisen som retten oppstiller, tyder på at saksøker har rett til å begrense søksmålet.

For å avklare rettsregelen anvender både flertallet og mindretallet en rekke hensyn. Flertallet drøfter situasjonen der et motsøksmål vil kunne fremtvinge en avgjørelse av premature krav.¹²³ Til saksøkers fordel konkluderes det med at en slik situasjon kan håndteres på flere måter. Retten kan eksempelvis oppnevne en sakkyndig til å vurdere hva som er sannsynlig tap. En annen løsning på problemet er ifølge flertallet å dele saken etter tvl. § 16-1, og vente med å ta stilling til utmålingen til erstatningsvilkårene er avgjort.¹²⁴

Mindretallet uttaler at oppdelingsadgangen i tvl. § 16-1 tvert imot tilsier at saksøkte ikke har adgang til å fremtvinge en avgjørelse av erstatningsutmålingen under henvisning til kumulasjonsadgangen, når saksøkeren først har valgt å begrense søksmålet til

¹¹⁸ HR-2020-35-A avsnitt 35.

¹¹⁹ HR-2020-35-A avsnitt 55.

¹²⁰ HR-2020-35-A avsnitt 84.

¹²¹ HR-2020-35-A avsnitt 85.

¹²² NOU 2001:32 B s. 815.

¹²³ HR-2020-35-A avsnitt 67 og 68.

¹²⁴ HR-2020-35-A avsnitt 68 og 69.

erstatningsgrunnlaget.¹²⁵ Mindretallet mener at hensynet til å spare prosessutgifter ivaretas enten ved frifinnelse av erstatningsplikten eller ved forlik.¹²⁶

Det kan utledes av kjennelsen at alle de relevante rettskildene er utsatt for ulike slutninger og vekting av flertallet og mindretallet. Det er uenighet vedrørende tolkningen av lovens ordlyd, av lovforarbeidene, rettspraksis og de reelle hensyn. Det svekker dommens prejudikatsverdi, og gjør rettstilstanden mindre konsekvent.¹²⁷ Gjeldende rettstilstand er flertallets vurderinger, til tross for at gode grunner underbygger mindretallets forståelse.

I slutten av januar 2020 forkastet Høyesteretts ankeutvalg en anke fra Hålogaland lagmannsrett, som i stor grad omhandlet tilsvarende saksforhold som i Kilimanjaro-kjennelsen.¹²⁸ Til tross for at saksforholdet var svært lik, kom ankeutvalget likevel til motsatt konklusjon.

Saken i HR-2020-169-U gjaldt et erstatningskrav mot et forsikringsselskap etter en arbeidsulykke i 2015. Ifølge tingrettsdommen skal skadelidte ha fått sin høyre hånd klemmt mellom en pipe og en trapp som skulle monteres.¹²⁹ Skaden påførte skadelidte et inntektstap i perioden 2016 til 2018.

Til dette påsto forsikringsselskapet frifinnelse, og fremmet i tillegg et motkrav om at forsikringsselskapet ikke var erstatningsansvarlig overfor saksøker. Siktemålet var trolig å unngå senere saksanlegg om øvrige erstatningsposter. Vurderingstemaet for Høyesteretts ankeutvalg var om saksøkte hadde adgang til å fremsette et slikt motsøksmål med påstand om at saksøkte forsikringsselskap ikke er erstatningsansvarlig.

Lagmannsretten uttalte at «det er den som krever erstatning, som kan reise sak begrenset til at erstatningsplikt foreligger» jf. tidligere rettspraksis.¹³⁰ I medhold av tvl. § 1-3 konkluderes det derfor med at en mulig erstatningsansvarlig ikke kan reise sak med påstand om at erstatningsplikt ikke foreligger. Dette i motsetning til Kilimanjaro-kjennelsen, der saksøkte

¹²⁵ HR-2020-35-A avsnitt 93.

¹²⁶ HR-2020-35-A avsnitt 93.

¹²⁷ Skoghøy (2018) s. 108.

¹²⁸ HR-2020-169-U jf. LH-2019-103020.

¹²⁹ 19-034949TVI-NHER s. 2.

¹³⁰ LH-2019-103020 avsnitt 4 i lagmannsrettens vurdering.

kunne reise motkrav om erstatningsutmåling. Årsaken til at konklusjonen i Høyesteretts ankeutvalg er ulik konklusjonen i Kilimanjaro-kjennelsen er todelt.

For det første var motsøksmålet formulert ulikt i de to kjennelsene. I Kilimanjaro-kjennelsen ble det krevd dom for erstatningsutmålingen, mens det i utvalgsuttalelsen ble krevd dom for at forsikringsselskapet ikke var erstatningsansvarlig. Dersom retten hadde akseptert et motsøksmål om at saksøkte ikke var erstatningsansvarlig, ville ikke saksøker hatt mulighet til å kreve erstatning for andre poster i fremtiden. Det kunne fått store konsekvenser.

For det andre oppstod situasjonen i Høyesteretts ankeutvalg som flertallet i Kilimanjaro-kjennelsen forutså; saksøkte forsøkte å tvinge frem en avgjørelse av premature krav. I motsetning til Kilimanjaro-kjennelsen, var kravet for ankeutvalget ikke oppgjørsmønt. Dette da utvalget vurderte situasjonen etter en arbeidsulykke, og Kilimanjaro-kjennelsen omhandlet erstatningssituasjonen etter et dødsfall.

En oppsummering av de ovennevnte kjennelsene fra Høyesterett og Høyesteretts ankeutvalg, tilsier at saksøktes adgang til å fremsette motkrav etter norsk rett er utvidet. Ulempen med en vid adgang til objektiv kumulasjon, er risikoen for at den som har behov for rettslig avklaring unngår søksmål grunnet saksøktes utstrakte kumulasjonsadgang. En sterk part vil kanskje ha anledning til å trekke inn et omfattende motkrav som gjør at det kreves ressurser fra saksøker.

I Kilimanjaro-kjennelsen fikk den sterke parten, forsikringsselskapet, anledning til å trekke inn et omfattende motkrav som krevde betydelige ressurser fra skadelidte.

Domstolsbehandling av erstatningsutmåling, i tillegg til erstatningsansvar, krever at alle utgifter dokumenteres og føres direkte for retten. Det medfører merkostnader, særlig i form av saks kostnader. En konsekvens av lovregelens utforming er dermed at saksøker bør tenke grundig gjennom alle sider av saken, som videre kan innebære færre søksmål for retten.¹³¹

Uttalelsen fra Høyesteretts ankeutvalg har til en viss grad løst problemet ved å begrense motkravsadgangen til det som er gjennomførbart. Saksøkte fikk ikke anledning til å tvinge frem en avgjørelse av premature krav. Høyesteretts ankeutvalg bekreftet likevel at saksøkte kan kreve dom for at han ikke er forpliktet til å yte noe til saksøker.

¹³¹ Lunde, Ragnhild Viker: *Kan få stor betydning for andre forsikringsaker* på finansavisen.no, hentet 25. februar 2022 fra <https://finansavisen.no/nyheter/jus/2020/02/03/7494099/loser-forsikringsproblem-som-har-vaert-der-i-40-ar>.

4 Adgangen til motkrav etter Luganokonvensjonen

4.1 Innledende bemerkninger

Det er ofte tvil om man står overfor en tvist av nasjonal eller internasjonal anliggende. Et eksempel er utleiesituasjonen illustrert innledningsvis.¹³² I slike tvilstilfeller tilsier partenes forutberegnelighet at lovvalget bør være irrelevant.¹³³ Saksøker bør ha lik mulighet til å begrense saken etter både nasjonale og internasjonale regelverk, på samme måte som saksøkte bør ha tilsvarende adgang til å fremme motkrav etter nasjonale og internasjonale regler.

For å avgjøre hvorvidt motkravsreglene etter tvisteloven er i overensstemmelse med Luganokonvensjonen, vil Luganokonvensjonens artikkel 6 nr. 3 være gjenstand for behandling i det følgende. Før motkravsreglene drøftes, er det nødvendig å fastlegge Luganokonvensjonens anvendelsesområde sammenholdt med norsk rettsstilling.

Luganokonvensjonen foreligger på alle konvensjonspartenes språk, hvorav alle har samme gyldighet.¹³⁴ På bakgrunn av dette vil den norske oversettelsen benyttes.

4.2 Luganokonvensjonens anvendelsesområde

Etter Luganokonvensjonen artikkel 1 nr. 1 fremgår det at Luganokonvensjonens virkeområde er «sivile og kommersielle saker uansett hva slags domstol saken bringes inn for». Selv om det ikke fremgår uttrykkelig av bestemmelsen, må det innfortolkes et krav om at rettsforholdet må være av internasjonal karakter for at konvensjonen skal komme til anvendelse.¹³⁵

Etter Luganokonvensjonen artikkel 2 skal personer med bosted i en konvensjonsstat «uansett statsborgerskap saksøkes ved domstolene i bostedstaten». Ordlyden tilsier at rettskretsen avgjøres av saksøktes bopel, som gjør at partenes nasjonalitet er uten betydning for konvensjonens anvendelsesområde. Det medfører eksempelvis at en sak mellom to tyske statsborgere som har bopel i Norge, skal vurderes etter norske regler.

¹³² Se avhandlingens kapittel 1.2.

¹³³ Se avhandlingens kapittel 2.2.

¹³⁴ Etter Luganokonvensjonen artikkel 79 skal alle autentiske språkversjoner tillegges like stor vekt. Ifølge konvensjonens vedlegg VIII er de aktuelle språkene bulgarsk, dansk, engelsk, estisk, finsk, fransk, gresk, irsk, islandsk, italiensk, latvisk, litauisk, maltesisk, nederlandsk, norsk, polsk, portugisisk, rumensk, slovakisk, slovensk, spansk, svensk, tsjekkisk, tysk og ungarsk.

¹³⁵ Ot.prp. nr. 89 (2008–2009) s. 15.

Hvilke vilkår som stilles for Luganokonvensjonens anvendelse har vært gjenstand for en interessant debatt i norsk sivilprosessrettslig litteratur. Både Høyesterett og Eu-domstolen har kommet med etterfølgende rettslige vurderinger.

Jens Edvin A. Skoghøy hevdet i 2012 at det må være et tilleggsvilkår for at Luganokonvensjonen skal få anvendelse, at saksøkeren enten har bopel innenfor en konvensjonsstat, eller at saksforholdet har tilstrekkelig tilknytning til en konvensjonsstat.¹³⁶ Bakgrunnen for uttalelsen var Luganokonvensjonens formål om å styrke rettsvernet «for personer med tilhold» i konvensjonsstatene.¹³⁷ Dette, sammenholdt med at konvensjoner skal tolkes lojalt i samsvar med ordenes vanlige mening i den kontekst de er benyttet, og i lys av bestemmelsenes formål, tyder på at det må foreligge et vilkår om tilknytning.¹³⁸

Som motsvar hevdet Torstein Frantzen at Norge er forpliktet til å akseptere at søksmål blir anlagt her i landet på grunnlag av Luganokonvensjonen, selv om verken saksøkeren eller saksforholdet har tilknytning til en konvensjonsstat.¹³⁹ Begrunnelsen er hovedsakelig ordlyden i Luganokonvensjonen artikkel 2.

I Group-Josi-saken¹⁴⁰ vurderte EU-domstolen en erstatningssak anlagt i Frankrike vedrørende brudd på en gjenforsikringsavtale. Saksøker var bosatt i Canada, og saksøkte var bosatt i Belgia. Det var altså tale om en sak som var anlagt i en konvensjonsstat av en part bosatt utenfor konvensjonsområdet, mot en part bosatt i en annen konvensjonsstat. EU-domstolen kom til at saksøkers bopel som hovedregel ikke har betydning for anvendelsen av konvensjonens kompetanseregler, og Brüsselkonvensjonen kom derfor til anvendelse.¹⁴¹

I Owusu-saken¹⁴² vurderte EU-domstolen en erstatningssak mellom to parter som begge var bosatt i England, for en personskade som var inntruffet på Jamaica. Det var altså tale om en skade som var oppstått utenfor konvensjonsområdet, men saken ble anlagt i en konvensjonsstat mellom to parter bosatt i samme konvensjonsstat. Til tross for at saken kun

¹³⁶ Skoghøy (2012) s. 193.

¹³⁷ Luganokonvensjonens fortale.

¹³⁸ Se avhandlingens kapittel 1.5 jf. Wienkonvensjonen artikkel 31.

¹³⁹ Frantzen (2012) s. 381.

¹⁴⁰ Sak C-412/98 [C6] Group-Josi, dom av 13. juli 2000.

¹⁴¹ Sak C-412/98 Group-Josi avsnitt 57-59.

¹⁴² Sak C-281/02 Owusu.

hadde tilknytning til én konvensjonsstat, og således ikke omhandlet forholdet mellom flere konvensjonsstater, kom Brüsselkonvensjonen til anvendelse.¹⁴³

Oppsummert kan avgjørelsene i Group-Josi og Owusu i første rekke tyde på at det eneste vilkåret for anvendelse av Brüsselkonvensjonen, er saksøktets bosted i en konvensjonsstat. I forlengelsen kan avgjørelsene tyde på at det eneste vilkåret for anvendelsen av Luganokonvensjonen, er at saksøkte har bosted i en konvensjonsstat.

I Rt. 2012 s. 1951 (Trico) konkluderte Høyesterett i motsatt retning av EU-domstolen. I kjennelsen vurderte Høyesterett et oppgjør for megleroppdrag ved salg av skip der saksøkeren var et selskap med hovedkontor i Singapore og saksøkte et norsk datterselskap av et amerikansk selskap. Søksmålet var altså anlagt av en part bosatt utenfor konvensjonsområdet, mot en part bosatt i samme konvensjonsstat som søksmålet ble anlagt. Utover saksøktets alminnelige verneting, fantes det ingen tilknytning til Norge.

Høyesteretts flertall på tre kom til at rettsregelen fastsatt i Owusu-saken og Group-Josi-saken ikke kunne anvendes, ettersom saksforholdet for Høyesterett ikke tilsvarte det faktiske forholdet for EU-domstolen nøyaktig.¹⁴⁴ Luganokonvensjonen fikk derfor ikke anvendelse. Høyesterett mente at rettstilstanden åpner for et tilleggsvilkår om at tvisten må ha tilstrekkelig tilknytning til en konvensjonsstat, slik at det er rimelig at konvensjonens regler kommer til anvendelse.¹⁴⁵

Flertallets avgjørelse har blitt sterkt kritisert i litteraturen. Ifølge Giuditta Cordero-Moss reflekterer Høyesteretts tolkninger av praksisen fra EU-domstolen en meget snever og begrenset forståelse.¹⁴⁶ Dommen viser at det byr på utfordringer når EU-domstolen har anlagt en mer dynamisk EU-rettslig tilnærming til Brüssel I-forordningen, i motsetning til en mer forsiktig folkerettslig tilnærming.¹⁴⁷

Dersom Luganokonvensjonens anvendelsesområde oppstiller et tilleggsvilkår om tilknytning, kan man argumentere for at utleiesituasjonen som er illustrert innledningsvis ikke har

¹⁴³ Sak C-281/02 Owusu avsnitt 26 og 35.

¹⁴⁴ Rt. 2012 s. 1951 (Trico) avsnitt 82-83.

¹⁴⁵ Rt. 2012 s. 1951 (Trico) avsnitt 86.

¹⁴⁶ Cordero-Moss (2019) s. 340.

¹⁴⁷ Fredriksen og Strandberg (2016) s. 464.

tilstrekkelig tilknytning til en konvensjonsstat.¹⁴⁸ Sakens eneste tilknytning til Norge er saksøktens bosted. Konsekvensen vil først og fremst være at Luganokonvensjonen ikke kommer til anvendelse. Det kan ytterligere argumenteres for at saksforholdet ikke har tilstrekkelig tilknytning til Norge, og at heller ikke norske regler får anvendelse.¹⁴⁹ Følgelig er vi potensielt på et lovtomt område.

I Taser-saken¹⁵⁰ vurderte EU-domstolen en sak om oppfyllelse av kontrakt mellom en part fra USA og den andre part fra Romania. I saken bekreftet EU-domstolen på nytt at saksøktens bosted er irrelevant, også i de tilfeller der en part har bosted i en konvensjonsstat og en annen part har bosted utenfor konvensjonsstaten.

På den ene siden kan det argumenteres for at flertallets syn i Trico-saken ikke er i strid med Taser-saken, ettersom saksforholdet for EU-domstolen i realiteten hadde ytterligere tilknytning til EU. I tillegg til at saksøktens bopel var i en konvensjonsstat, var sakens omtvistede varemerker søkt registrert i samme konvensjonsstat.

På den andre siden kan det argumenteres for at flertallets syn i Trico-saken om et tilknytningsvilkår for Luganokonvensjonens anvendelse aldri har vært en realitet, eller at forståelsen i det minste har falt bort etter Taser-saken. I forkant av EU-domstolens domsavsigelse i Taser-saken, ble det formulert uttrykkelig i tvistelovens forarbeider at konvensjonens regler om domskompetanse i utgangspunktet gjelder «for alle saker hvor saksøkte har bosted i vedkommende stat».¹⁵¹ Det ble videre uttalt at det ikke er «et krav at saken har tilknytning til minst én annen konvensjonsstat».¹⁵²

I Rt. 1995 s. 1244 uttalte Høyesteretts kjæremålsutvalg at «det ikke kan antas at saksøkerens hjemting skal begrense anvendelsesområdet for konvensjonen artikkel 6 (1)».¹⁵³ Som nevnt ovenfor ble det også bekreftet av EU-domstolen i Group-Josi-saken og Owusu-saken at Luganokonvensjonens anvendelse ikke stiller krav til saksøktens verneting eller krav til tvist mellom flere konvensjonsstater.

¹⁴⁸ Se avhandlingens kapittel 1.2.

¹⁴⁹ Se avhandlingens kapittel 3.3.1 og tvl. § 15-1 annet ledd jf. første ledd bokstav a.

¹⁵⁰ Sak C-175/15 Taser [C6], dom av 17. mars 2016.

¹⁵¹ Ot.prp. nr. 89 (2008-2009) s. 7.

¹⁵² Ot.prp. nr. 89 (2008-2009) s. 7.

¹⁵³ Rt. 1995 s. 1244 på s. 1245.

I Taser-saken ble det bekreftet av EU-domstolen, for tredje gang, at det eneste vilkåret for Brüssel I-forordningens anvendelse er saksøktes bopel. At saksøkte hadde bosted i en konvensjonsstat, og at saksøker hadde bosted utenfor konvensjonsområdet, var uten betydning. Den tredje mulige situasjonen ble dermed avklart.

På bakgrunn av at EU-domstolen ikke tok forbehold om at det må foreligge et tilleggsvilkår for Luganokonvensjons anvendelse, kan flertallets syn i Trico-saken tvilsomt anses å være i tråd med EU-domstolens tolkning av Brüsselkonvensjonen og Brüssel I-forordningen.¹⁵⁴

Tilsvarende er det eneste vilkåret for Luganokonvensjonen anvendelse, at saksøkte har bosted i en konvensjonsstat.¹⁵⁵ I utleieeksempelet som ble illustrert innledningsvis har saksøkte bopel i Norge, og Luganokonvensjonen får dermed anvendelse.¹⁵⁶

Av Trico-saken kan det utledes at Høyesterett begrenser Luganokonvensjonens anvendelsesområde på en måte som ikke er sammenfallende med EU-domstolens praksis.¹⁵⁷ Ifølge Anna Nylund ble «[h]ensikten med konvensjonen og dens rolle som en sentral del av EØS-retten» svekket gjennom Trico-saken.¹⁵⁸ Dommen viser at Høyesterett ikke alltid lar seg styre av EU-domstolens tolkninger. En slik tilnærming til Norges internasjonale forpliktelser har flere konsekvenser.

For det første er ikke det grenseoverskridende regelverket gjenstand for en enhetlig tolkning. Luganokonvensjonen ble tilsidesatt av norske domstoler grunnet en feilaktig forståelse av konvensjonen, når en annen konvensjonsstat trolig ville anvendt Luganokonvensjonen til å løse problemstillingen.

For det andre bidrar Høyesterett til at forutsigbarheten minimeres. At de ulike konvensjonsstatene har forskjellig forståelse av Luganokonvensjonen, er problematisk. Det vanskeliggjør gjennomføringen av Luganokonvensjonen, og Anna Nylund har dermed gode holdepunkter for at konvensjonens rolle ble svekket med Trico-saken.¹⁵⁹

¹⁵⁴ Cordero-Moss (2021) s. 201.

¹⁵⁵ Se avhandlingens kapittel 1.5 for beskrivelse av forholdet mellom Luganokonvensjonen og Brüssel I-forordningen.

¹⁵⁶ Se eksempel i avhandlingens kapittel 1.2.

¹⁵⁷ Nylund (2018) s. 239.

¹⁵⁸ Nylund (2018) s. 239.

¹⁵⁹ Nylund (2018) s. 239.

Det er tydelig at EU-domstolen har skapt en uttrykkelig klar regel for når Brussel I-forordningen kommer til anvendelse, og tilsvarende for Luganokonvensjonens anvendelsesområde. At EU-domstolens avgjørelser i Group-Josi, Owusu og Taser har samsvarende vurderinger, gjør at rettsregelen er enkel å følge og skaper forutberegnelighet. Høyesteretts avgjørelser har ikke samme tendens, og sørger heller for et forvirrende regelverk.

4.3 Hvordan stiller norsk rett seg til Luganokonvensjonen?

Etter tvl. § 4-8 gjelder Luganokonvensjonen som norsk lov.¹⁶⁰

Tvistelovens forarbeider uttrykker et ønske om å harmonisere tvisteloven med Luganokonvensjonen.¹⁶¹ I forarbeidene uttales det at Luganokonvensjonen bør harmoniseres med norske sivilprosessuelle regler i de tilfeller konvensjonen er anvendelig, men også «i de tvister konvensjonen ikke er anvendelig – f.eks. fordi det er en rent nasjonal tvist eller en internasjonal tvist som ikke omfattes».¹⁶² Begrunnelsen for et slikt forsøk på harmonisering er at det «vil være retts teknisk vanskelig å måtte forholde seg til ulike tolkninger».¹⁶³ Den enkleste løsningen, som er mest forståelig, er da samsvarende sivilprosessuelle regler i tvisteloven og Luganokonvensjonen.

Etter Jo Hovs oppfatning er samordningen mellom vernetingsreglene i tvisteloven og vernetingsreglene i Luganokonvensjonen ikke særlig vellykket.¹⁶⁴ Ifølge Hov ble Luganokonvensjonen gjennomført «i en hui og en hast» i forbindelse med EØS-avtalen.¹⁶⁵ Luganokonvensjonen er ikke en del av EØS-avtalen, men konvensjonen ble inngått som et viktig supplement til avtalen. Da var den kjappe, enkle og bekvemme løsningen å inkorporere konvensjonen i sin helhet som lov.

Hov oppstiller to store ulemper med å beholde reglene i Luganokonvensjonen, fremfor å innarbeide konvensjonens bestemmelser i tvisteloven. For det første er konvensjonen utformet

¹⁶⁰ Se avhandlingens kapittel 1.5.

¹⁶¹ NOU 2001:32 B s. 692.

¹⁶² NOU 2001:32 B s. 692.

¹⁶³ NOU 2001:32 B s. 692.

¹⁶⁴ Hov (2019) s. 276 jf. Avtale av 2. mai 1992 om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS-avtalen).

¹⁶⁵ Hov (2019) s. 276.

på en annen måte enn tradisjonell norsk lovgivningsteknikk.¹⁶⁶ Det innebærer ulikheter i detaljene, som kan medføre feil tolkning av konvensjonen. For det andre mener han at det kan stilles spørsmål til om det egentlig er noen stor grunn til å ha ulike vernetingsregler for nasjonale og internasjonale tvister. Ulike regelsett virker kompliserende rent retts teknisk.

At det kan stilles spørsmål til om vi bør operere med ulike vernetingsregler for nasjonale og internasjonale tvister er et meget aktuelt tema for den videre drøftelsen. Det overordnede målet med EU og EØS-avtalene er å gjennomføre likebehandling av borgerne i de ulike konvensjonsstatene.¹⁶⁷ Da burde de samme rettighetene som gjelder ved tvister av internasjonal anliggende, gjennomføres ved tvister av nasjonal anliggende. Ved etableringen av ny kjøpslov i 1988, ble eksempelvis loven utformet med utgangspunkt i FN-konvensjonen om internasjonale løsørekjøp (CISG)¹⁶⁸. Begrunnelsen for dette var dels et ønske om at nasjonale og internasjonale kjøp ble tilnærmet like og harmoniserte, og dels at konvensjonens regler moderniserte kjøpsretten som lovgiver mente burde få uttrykk i den nasjonale lovgivning.¹⁶⁹ En tilsvarende gjennomføring av Luganokonvensjonen i tvisteloven hadde muligens løst samordningsproblemene.

4.4 Hvordan forstås reglene om motkrav etter Luganokonvensjonen?

4.4.1 Luganokonvensjonen artikkel 6 nr. 3

Hovedregelen etter Luganokonvensjonen artikkel 2 er at en person kan saksøkes i konvensjonsstaten der vedkommende har bosted.¹⁷⁰ Artikkel 6 åpner imidlertid opp for at krav som enten saklig eller prosessuelt hører sammen med andre krav, kan føre til et annet resultat. Reglene kommer i tillegg til, og ikke istedenfor, saksøktens alminnelige vernetings.¹⁷¹

Bestemmelsene i artikkel 6 nr. 1 og nr. 2 gjelder subjektiv kumulasjon, og omfattes derfor ikke av avhandlingens problemstilling. Artikkel 6 nr. 3 gjelder objektiv kumulasjon i form av konnekse motkrav i én og samme verserende sak, og er således gjenstand for behandling i det følgende. Bestemmelsen lyder som følger:

¹⁶⁶ Hov (2019) s. 277.

¹⁶⁷ Se blant annet EMK artikkel 6.

¹⁶⁸ United Nations Convention On Contracts For The International Sale Of Goods, vedtatt 11. april 1980 (CISG).

¹⁶⁹ Ot.prp.nr. 80 (1986-1987) s. 19.

¹⁷⁰ Se utførlig drøftelse i avhandlingens kapittel 4.2.

¹⁷¹ Cordero-Moss (2021) s. 216.

«En person som har bosted i en konvensjonsstat kan også saksøkes (...) når det gjelder et motkrav vedrørende det samme kontraktforhold eller saksforhold som det opprinnelige krav var basert på, ved den domstol som behandler det opprinnelige krav.»

Motkravsregelen i Brussel I-forordningen artikkel 6 nr. 3 lyder tilsvarende. Det innebærer at regelverkene komplementerer hverandre fullt ut på dette punkt, og spørsmål om motkrav vil bli løst på en konsekvent måte innenfor EU- og Lugano-områdene.

I Luganokonvensjonens motkravsregel oppstilles det to alternative vilkår for motsøksmål. Det første alternative vilkåret – «et motkrav vedrørende det samme kontraktforhold» – tilsier at andre krav enn de med kontraktlig tilknytning til hovedkravet ikke kan gjøres gjeldende i samme sak. Det andre alternative vilkåret – «eller saksforhold som det opprinnelige krav var basert på» – viser til artikkelens konneksitetskrav. Bestemmelsen gjelder uansett kompetansegrunnlag for hovedsaken, men konneksitetsbetingelsen er formulert som et krav om at motkravet skal springe ut av det samme forhold som hovedkravet støttes på.¹⁷² Til tross for at bestemmelsen oppstiller to alternative vilkår, skiller EU-domstolen tilsynelatende ikke mellom disse.¹⁷³

Ved endringene fra 1988-konvensjonen til 2007-konvensjonen gjennomgikk bestemmelsen om objektiv kumulasjon kun enkelte språklige endringer, i motsetning til bestemmelsen om subjektiv kumulasjon, der det ble innlemmet et tilleggskrav om at det må være en nær, indre sammenheng mellom kravene. Det ble med dette etablert en høyere terskel for subjektiv kumulasjon, i kontrast til objektiv kumulasjon, som skal tolkes på samme måte som tidligere. Det må dermed legges til grunn at bestemmelsens ordlyd krever en viss sammenheng mellom hovedkravet og motkravet, men ikke nødvendigvis en nær, indre sammenheng.

I Jenard-rapporten, som ble utformet med hensyn til forståelsen av Brussel I-forordningen, underbygges oppfatningen om at et motkrav må relatere seg til det opprinnelige kravet.¹⁷⁴ I rapporten begrunnes bestemmelsens konneksitetskrav med at konseptet om relaterte handlinger ikke er anerkjent i alle rettssystemene som er delaktig i EU.¹⁷⁵ I rapporten uttales

¹⁷² Hertz (2007) s. 175.

¹⁷³ Se blant annet Sak C-341/93 Danværn, dom av 13. juli 1995.

¹⁷⁴ Jenard-rapporten, s. 22.

¹⁷⁵ Jenard-rapporten, s. 22.

det videre at artikkelens ordlyd er basert på motkravsreglene i The Belgian Judicial Code, heretter den belgiske rettsloven.¹⁷⁶

I den belgiske rettsloven artikkel 14 defineres «demande reconventionnelle», altså motkrav, som «an incidental claim made by the defendant which seeks a decision against the plaintiff».¹⁷⁷ Dette kan oversettes til at motkrav er et tilfeldig krav fremsatt av saksøkte for å oppnå domfellelse av saksøker.

I den belgiske Charles Van Reepinghen's-rapporten uttales det at definisjonen av de belgiske motkravsreglene, må kunne oppsummeres på følgende måte:

«(1) a counterclaim is incidental, that is to say, it is introduced into pending proceedings even though it could have given rise to separate main proceedings; (2) it goes beyond seeking to have the plaintiff's case dismissed and costs awarded against him: the defendant, acting as plaintiff in his turn, seeks a riding against the defendant.»¹⁷⁸

Oversatt og oppsummert kan det utledes at et motkrav enten er (1) tilfeldig innført i verserende rettergang selv om den kunne gitt opphav i egen hovedforhandling, eller (2) et ønske om å få avgjørelse mot saksøker. I sistnevnte tilfelle omfatter motkravet mer enn å få saksøkers sak avvist og saksomkostninger tilkjent.

Ifølge forslaget til beslutning fra Mr Advocate General Léger i Danværn-saken¹⁷⁹ er et motkrav preget av tre vesentlige aspekter.¹⁸⁰ For det første må det være et nytt krav fremsatt av saksøkte under saksbehandlingen. For det andre gjelder det rett av enhver art. Det er ingen begrensninger i hva som kan fremsettes motkrav om. For det tredje søker motkravet en egen avgjørelse mot saksøkeren, og er ikke begrenset til å kreve avvisning av det opprinnelige kravet.

Momentene i forslaget fra Mr Advocate General Léger ble til en viss grad anerkjent av EU-domstolen i den etterfølgende avgjørelsen i Danværn-saken. I Danværn-saken hadde et tysk

¹⁷⁶ Jenard-rapporten, s. 22.

¹⁷⁷ Siteringen av den belgiske loven er hentet fra Léger 1995 avsnitt 25.

¹⁷⁸ Siteringen av Charles van Reepinghen-rapporten er hentet fra Léger 1995 avsnitt 25.

¹⁷⁹ Sak C-341/93 Danværn.

¹⁸⁰ Léger 1995 avsnitt 26.

selskap anlagt rettssak i Danmark mot et dansk selskap med påstand om betaling av ca. 220 000 kr for levering av sikkerhetssko i januar og februar 1990. I tingretten anerkjente saksøkte å skyldes beløpet, men selskapet la likevel ned påstand om frifinnelse. I tillegg til dette la selskapet ned krav om selvstendig erstatningsdom tilsvarende ca. 740 000 kr. Dette inkluderte blant annet en opphevelse av en agenturavtale mellom partene.

Spørsmålet i Danværn-saken var om uttrykket «det samme kontraktforhold eller saksforhold som det opprinnelige krav var basert på» i Brussel I-forordningen artikkel 6 nr. 3 krever en restriktiv tilnærming, eller om man kan tolke bestemmelsen utvidende til også å omfatte motkrav til kompensasjon for saksøkers krav. Vurderingstemaet var altså om bestemmelsen dekker motkrav for motregning uten fremsettelse av krav om selvstendig dom.

I Danværn-saken legges det til grunn at motkrav i utgangspunktet kan skilles mellom to ulike situasjoner.¹⁸¹ Den ene er der saksøkte påberoper seg eksistensen av et krav han angivelig har mot saksøkeren, som helt eller delvis vil oppheve saksøkerens krav. Saksøkeren blir ikke satt i en betalingsposisjon. Den andre er der saksøkte ved et separat krav fremsatt i sammenheng med samme sak, krever en dom som pålegger saksøker å betale ham. I sistnevnte tilfelle kan det særskilte kravet fremsettes for et beløp som overstiger det som saksøkeren har krevd, og det kan behandles selv om saksøkerens krav avvises. Dette tilsvarer deler av uttalelsen i forslaget til Mr Advocate General Léger.

Domstolen konkluderte imidlertid med at artikkel 6 nr. 3 ikke er ment å håndtere situasjonen der saksøkte reiser krav som er et rent forsvar mot saksøkeren.¹⁸² Bestemmelsen omfatter dermed ikke den førstnevnte situasjonen. Ifølge domstolen er slike krav underlagt nasjonal lovgivning.

Ifølge EU-domstolen fastsetter bestemmelsen vilkår for at domstolene har kompetanse til å behandle et krav som vil innebære en selvstendig dom. Motkravsreglene gjelder derfor bare for krav fra saksøkte som krever avsigelse av en særskilt dom. Dette tilsier blant annet at Luganokonvensjonen ikke er til hinder for at et motkrav som ikke kan reises for norske domstoler, kan gjøres gjeldende til motregning i landet.¹⁸³

¹⁸¹ Sak C 341/93 Danværn avsnitt 12.

¹⁸² Sak C 341/93 Danværn avsnitt 18.

¹⁸³ Rt. 2011 s. 149 avsnitt 28.

Danværn-saken løser mange problemstillinger vedrørende forståelsen av Luganokonvensjonen artikkel 6 nr. 3. Domstolen har imidlertid ingen bemerkninger til sammenhengen mellom hovedkravet og motkravet. Det er en utfordring ved avhandlingen at EU-domstolen har utgitt få uttalelser om bestemmelsens innhold.¹⁸⁴

Som nevnt innledningsvis skal det ved tolkningen av Luganokonvensjonen ikke bare tas tilbørlig hensyn til EU-domstolens avgjørelser, men også til avgjørelser av nasjonale domstoler i konvensjonsstatene om tilsvarende eller lignende bestemmelser i Brussel I-forordningen.¹⁸⁵

Den lokale, tyske domstolen i Trier avsa i 2005 en dom med en restriktiv tilnærming til Luganokonvensjonen artikkel 6 nr. 3.¹⁸⁶ Domstolen mente at et motkrav bare kan baseres på bestemmelsen, dersom motkravet stammer fra samme kontrakt eller fakta som det opprinnelige kravet var basert på. Det er dermed ikke ansett som tilstrekkelig at hovedkravet og motkravet er basert på ulike salgskontrakter som er inngått i sammenheng med løpende forretningsforbindelser mellom partene. Tvert imot anses det som nødvendig med en rammekontrakt eller en fordelt kontrakt.

Det har ikke lyktes med å finne andre lokale avgjørelser fra konvensjonsstatene som tar uttrykkelig stilling til bestemmelsen i Luganokonvensjonen artikkel 6 nr. 3. Manglende avgjørelser skyldes hovedsakelig at motkravsreglene er lite omtvistet i praksis og litteraturen. Hvorvidt dette baseres på at konvensjonsstatenes nasjonale regler er i overensstemmelse med Luganokonvensjonen, er ikke avklart. Manglende tilgang til eventuelle avgjørelser skyldes også språklige utfordringer.

4.4.2 Hvordan forstås reglene om motkrav i annen nordisk rett?

Grunnet manglende lokale avgjørelser fra medlemsstatene i Luganokonvensjonen, tar avhandlingen i det følgende sikte på å drøfte enkelte nordiske regler om motkrav. Årsaken til at det ses hen til andre lands motkravsregler, er at Luganokonvensjonens system bygger på prinsippet om gjensidig tillit blant medlemsstatene. Et slikt tillitssystem fremgår i første rekke av Brussel I-forordningens fortale, der det heter at «[m]utual trust (...) justifies the principle

¹⁸⁴ Utfordringen er omtalt i avhandlingens kapittel 1.5.

¹⁸⁵ Avhandlingens kapittel 1.5.

¹⁸⁶ Dom av 11. mars 2005 med referanse 32 C 641/04.

that judgments given in a Member state should be recognised in all Member States». ¹⁸⁷ Det er også lagt til grunn et prinsipp om gjensidig tillit av EU-domstolen. I Diaego-saken uttaler domstolen at «the principle of mutual trust between the Member States (...) is of fundamental importance in EU law». ¹⁸⁸ For Luganokonvensjons del fremkommer tillitssystemet av Pocar-rapporten, som tok sikte på å klarlegge reglene i Luganokonvensjonen 2007. I rapporten gis det uttrykk for at Luganokonvensjonen, i likhet med Brüssel I-forordningen, er basert på prinsippet om tillit til konvensjonsstatene. ¹⁸⁹

Under etableringen av tvisteloven, har norsk lovgiver i stor grad sett hen til den danske retsplejeloven ¹⁹⁰ og den svenske rättegångsbalken ¹⁹¹. Regelsettene omtales gjennomgående i tvistelovens forarbeider, og har derfor fått stor betydning under utformingen av de norske sivilprosessuelle reglene. ¹⁹² Det aktualiserer en vurdering av danske og svenske motkravsregler.

En følge av Danmarks medlemskap i EU, er at rettsakter i utgangspunktet får umiddelbar betydning i dansk rett. Under inngåelse av EU tok imidlertid staten forbehold mot deltakelse i de overnasjonale delene av justis- og innenrikssamarbeidet. Det gjør at Danmark ikke er medlem av Brüssel I-forordningen gjennom EU, men staten har inngått en avtale med EU-landene om at bestemmelsene i Brüssel I-forordningen anvendes mellom landene på et internasjonalt grunnlag. Danmark er også medlem av Luganokonvensjonen på selvstendig grunnlag. I likhet med Danmark, er Sverige en del av Brüssel I-systemet. I motsetning til de danske selvstendige avtalene, er både Brüssel I-forordningen og Luganokonvensjonen direkte bindende for Sverige gjennom EU.

Som følge av at både Norge, Sverige og Danmark er medlem av Luganokonvensjon, og at Luganokonvensjonen tilsvarende Brüssel I-forordningen, er det i denne sammenheng uten betydning at Danmark og Sverige er del av Brüssel-systemet.

¹⁸⁷ Brüssel I-forordningens forale punkt 26.

¹⁸⁸ Sak C-681/13 Diaego avsnitt 40.

¹⁸⁹ Pocar-rapporten avsnitt 129.

¹⁹⁰ Lov nr. 1063 af 17. november 2011 om rettens pleje (retsplejeloven).

¹⁹¹ Lov 1942:740 av 18. juli 1942 (rättegångsbalken eller RB).

¹⁹² NOU 2001:32 A s. 184.

Den danske hjemmelen for motsøksmål fremgår av retsplejeloven § 249 annet ledd, og lyder som følger:

«Saksøkte kan under sagen fremsætte modkrav med påstand om dom for modkravet eller en del af dette, såfremt

- 1) Der er værneting for modkravet her i landet eller kravet udspringer af den samme kontrakt eller det samme forhold, som sagsøgerens krav støttes på, og
- 2) modkravet kan behandles efter samme processuelle regler som sagsøgerens krav.»

Bestemmelsen åpner følgelig for motkrav som enten har dansk verneting eller motkrav som springer ut av samme forhold som saksøkers krav. Det kreves i tillegg at motkravet kan behandles etter samme prosessuelle regler som saksøkers krav. Ordlyden er tilnærmet lik den norske motkravsregelen. En naturlig språklig forståelse av ordlyden tilsier at det ikke kreves en sammenheng mellom hovedkravet og motkravet, og bestemmelsen gir derfor en vid adgang til saksøktes objektive kumulasjon.

Dansk litteratur og praksis gir minimal veiledning vedrørende tolkningen av motkravsreglene. Michael Kistrup har likevel kommet med noen bemerkninger.¹⁹³ Ifølge Kistrup gjelder bestemmelsen motkrav til selvstendig dom, ettersom det ikke er behov for særlige lovregler vedrørende motkrav til kompensasjon.¹⁹⁴ Denne forståelsen er i tråd med EU-domstolens forståelse av Brussel I-forordningen i Danværn-saken.

Kistrup uttaler videre at de danske motkravsreglene på et tidligere tidspunkt krevde konneksitet med hovedkravet.¹⁹⁵ En slik lovregulering er i overensstemmelse med vilkårene i Luganokonvensjonen artikkel 6 nr. 3.¹⁹⁶ Konneksitetsvilkåret ble imidlertid fjernet ved den nye retsplejeloven, på samme måte som vilkåret ble fjernet i norsk rett ved den nye tvisteloven. I Danmark ble endringen begrunnet med at man oppnår den klareste rettstilstanden hvis man ikke gjør adgangen til å fremsette motkrav avhengig av om visse betingelser er oppfylt, og i stedet gir fri adgang til å fremsette motkrav.¹⁹⁷

¹⁹³ Kistrup (2008) s. 512.

¹⁹⁴ Kistrup (2008) s. 513.

¹⁹⁵ Kistrup (2008) s. 513.

¹⁹⁶ Se drøftelse av Luganokonvensjonen artikkel 6 nr. 3 i avhandlingens kapittel 4.4.1.

¹⁹⁷ Kistrup (2008) s. 513.

At Danmark fjernet vilkåret om konneksitet mellom hovedkrav og motkrav, i likhet med Norge, underbygger endringen av den norske motkravsregelen. Ifølge dansk litteratur er det hevdet at saksøkers interesse i at pådømmelsen av hovedkravet ikke unødvendig forsinkes på grunn av saksøktes motkrav, kan løses ved at retten utøver sine muligheter til å dele opp saken.¹⁹⁸

For øvrig er den prosessuelle mulighet for å fremsette motkrav etter dansk rett noe videre enn adgangen til å foreta motregning etter den materielle retts regler.¹⁹⁹ Det prosessuelle motkravsbegrepet omfatter alle prosesskrav, ikke bare materielle krav. Begrepet omfatter også krav av rent prosessuell karakter.

At Norge og Danmark opererer med harmoniserte regelsett, har mange fordeler. Det skaper forutberegnelighet for borgerne, og regelverkene blir også enklere å forholde seg til. Det er likevel en ulempe at regelsettene i disse to landene ikke samsvarer med rettsregelen i Brussel I-forordningen og Luganokonvensjonen. Det vil medføre harmoniserte nasjonale regler, men likevel slik at motkravsreglene over landegrensene ikke samsvarer med de nasjonale reglene. Med dette minimeres forutberegneligheten, og regelverkene blir teknisk vanskelig å forholde seg til.

En følge av at de norske motkravsreglene er i overensstemmelse med de danske reglene, er at det kan stilles spørsmål til Luganokonvensjonens utforming. Luganokonvensjonen er imidlertid inngått mellom en rekke ulike land, på andre premisser enn norske og danske lover. Det er dermed ikke sikkert at en tilsvarende utforming er optimal for Luganokonvensjonens del. Det er likevel gode grunner som tilsier at Luganokonvensjonen, i fremtiden, bør vurdere muligheten for revisjon. Her vises det særlig til de norske og danske lovgivers begrunnelser om ivaretagelse av hensynet til effektivitet, rettsteknikk og motkravsreglenes sammenheng med oppdelingsreglene.²⁰⁰

Den svenske hjemmelen for motsøksmål fremgår av rättegångsbalk kapittel 14 § 3. Bestemmelsen lyder som følger:

¹⁹⁸ Kistrup (2008) s. 513.

¹⁹⁹ Kistrup (2008) s. s. 512.

²⁰⁰ NOU 2001:32 B s. 123 og Kistrup (2008) s. 513.

«Vill svaranden till gemensam handläggning väcka talan mot käranden angående samma sak eller en sak, som har gemenskap med denna, eller rörande fordran, som kan gå i avräkning mot kärandens, skall målen handläggas i en rättegång. Käromål, som sålunda förenats med huvudkäromålet, är genkäromål.»

Bestemmelsen åpner opp for motkrav som omhandler samme sak som saksøkers krav, eller krav som har sammenheng med saksøkers krav. Det kan eventuelt reises motsøksmål om et krav som kan motregnes mot saksøkeren, typisk pengekrav.

At kravet må omhandle samme sak som saksøkers krav eller ha sammenheng med dette kravet, viser til en konneksitetsbetingelse mellom hovedkravet og motkravet. Dette i motsetning til norsk og dansk rett, der det ikke lenger kreves sammenheng mellom hovedkrav og motkrav. Den svenske bestemmelsen samsvarer imidlertid med Luganokonvensjonen, som fremdeles krever konneksitet.

I en sak for Högsta domstolen behandlet Sveriges Høyesterett en situasjon der tre utenlandske saksøkere krevde erstatning fra en svensk reder på bakgrunn av en oppstått skade.²⁰¹ Som svar til dette fremsatte den saksøkte rederen motkrav til hver av saksøkerne. Saksøkerne trakk deretter erstatningskravet, og spørsmålet om den svenske domstolens kompetanse til å avgjøre motkravet oppstod.

Situasjonen for domstolen er ikke helt treffende for avhandlingens problemstilling, men retten bekrefter likevel et viktig poeng. Motkravsregelen i rättegångsbalk kapittel 14 § 3 krever konneksitet eller kompatibilitet.²⁰²

I en dom fra 2021 videreførte Högsta domstolen rettsregelen fra den ovennevnte dommen.²⁰³ Retten uttalte at saksøkte kan «väcka genkäromål mot käranden angående samma sak eller en sak som har gemenskap med denna».²⁰⁴ Av dommene kan det derfor utledes at det fremdeles kreves konneksitet eller kompatibilitet mellom hovedkravet og motkravet i svensk rett.

²⁰¹ NJA 1989 s. 36 HD.

²⁰² NJA 1989 s. 36 HD avsnitt 65.

²⁰³ NJA 2021 s. 407 HD.

²⁰⁴ NJA 2021 s. 407 HD avsnitt 20.

Den samme forståelsen er lagt til grunn av Bengt Lindell. Han har uttalt at kravene må «väcks samtidigt och de stöder sig på väsentligen samma grund».²⁰⁵ I forlengelsen av dette uttaler Lindell at partene har anledning til å avtale at kravene skal behandles i samme sak.²⁰⁶

Kartleggingen av ordlyden i den svenske motkravsregelen, avgjørelsene fra Högsta domstolen og uttalelsene i svensk litteratur, tilsier at det fremdeles eksisterer et konneksitetskrav mellom hovedkravet og motkravet. Dette innebærer at de svenske motkravsreglene er i overensstemmelse med Luganokonvensjonen, i motsetning til dansk og norsk rett. I forlengelsen innebærer det at de svenske motkravsreglene ikke samsvarer med de norske reglene.

Ulikheten mellom motkravsreglene i Norge og Sverige illustreres med et eksempel. En svensk statsborger saksøker en annen svensk statsborger for svenske domstoler med krav om inndrivelse av felleskostnader i et boligsameie. Boligsameiet er ikke seksjonert. Den saksøkte fremmer et motkrav om at saksøkeren dømmes til å besørge seksjoneringen av boligsameiet.

Hovedkravet og motkravet omhandler i utgangspunktet det samme omtvistede boligsameiet. Likevel står ikke seksjonering av et boligsameie i sammenheng med inndrivelse av felleskostnadene til det samme boligsameiet. Motkravet har ingen sammenheng med hovedkravet, annet enn at det omhandler samme boligsameie. En lignende sak har vært oppe til vurdering i norske domstoler. Kjennelsen bygde på tvml. § 56, som i likhet med nåværende svenske motkravsregler krevde konneksitet mellom hovedkravet og motkravet. I kjennelsen uttalte Høyesteretts ankeutvalg at kravet ville innebære «en betydelig vidløftiggjøring av saken», slik den opprinnelig er anlagt.²⁰⁷ Begrunnelsen for uttalelsen er at saksøkte, gjennom bebreidende opptreden, vanskeliggjør vurderingen av hovedkravet i saken. Vedkommende forsøker å misbruke kumulasjonsadgangen til å få gjennomført krav av en annen karakter. Konneksitetskravet er ikke oppfylt i saken, og motkravet kan derfor ikke kumuleres for svenske domstoler.

Dersom tilsvarende faktum hadde vært forelagt for norske domstoler, i en sak mellom to norske statsborgere, ville saksøkte hatt anledning til å fremme motkravet. Etter norske regler

²⁰⁵ Lindell (2017) s. 249.

²⁰⁶ Lindell (2017) s. 249-250. Det samme ble lagt til grunn i NJA II 1943 s. 208 HD.

²⁰⁷ Rt. 1998 s. 1231.

kreves det ikke konneksitet mellom to verserende krav, og vilkårene i tvl. § 1-3 ville vært oppfylt.

Forskjellen mellom motkravsreglene i de ulike nordiske rettssystemene, kan begrunnes med at landene har ulike måter å gi lover på og har ulike tradisjoner når det gjelder domstolenes kompetanse. Fordi Norge i stor grad har sett hen til svensk rett under etableringen av den nye tvisteloven, kan det imidlertid være tankevekkende å sammenligne lovreglene.

Det har ingen direkte konsekvens for verken norsk eller svensk rett at reglene ikke er i overensstemmelse, men lovgiver har et uttalt ønske om å samordne de nasjonale nordiske regelverkene. At Sverige operer med andre motkravsregler enn Norge, er dermed uheldig. Regelverkene bidrar verken til forutsigbarhet i rettssystemene eller ensartet samordning av Luganokonvensjonen og Brüssel I-forordningen.

4.5 Forholdet mellom motkravsreglene i Luganokonvensjonen og i tvisteloven

4.5.1 Er tvistelovens motkravsregler forenelig med Luganokonvensjonen?

Som avhandlingen har redegjort for, aksepterer Luganokonvensjonen artikkel 6 nr. 3 «et motkrav vedrørende det samme kontraktforhold eller saksforhold som det opprinnelige krav var basert på». For det første regulerer bestemmelsen kun konnekse motkrav, og ikke innsigelser mot hovedkravet. For det andre forutsetter bestemmelsen en sammenheng mellom hovedkravet og motkravet. Luganokonvensjonen stiller ingen ytterligere betingelser til kravet.²⁰⁸

Det norske sivilprosessuelle rettssystemet har en annen oppbygging enn Luganokonvensjonen, og da særlig tvistelovens utforming av kravsvilkåret. Selv om tvl. § 15-1 annet ledd åpner for at alle «krav mot saksøkeren» kan fremstilles, må kravet oppfylle den rettslige interessen etter tvl. § 1-3 for domstolsbehandling. Til tross for at bestemmelsen i § 1-3 oppstiller en strengere ramme for hvilke motkrav som kan fremsettes, er det, i motsetning til Luganokonvensjonen, ingen krav om sammenheng mellom motkravet og hovedkravet.

²⁰⁸ Sak C-306/17 Éva Nothartová [C8], dom av 31. mai 2018, avsnitt 22 og 23 respektive krav og Hertz (2007) s. 175.

Luganokonvensjonen artikkel 6 nr. 3 har tydelige paralleller i tvl. § 15-1 annet ledd.²⁰⁹ Likevel har verken norske domstoler eller EU-domstolen tatt uttrykkelig stilling til hvordan tvistelovens motkravsregler stiller seg i relasjon til Luganokonvensjonen. I medhold av gjennomgangen av de nasjonale og internasjonale motkravsreglene kan det imidlertid konkluderes med at det er ulike kumulasjonsterskler etter tvisteloven og Luganokonvensjonen. Der Luganokonvensjonen har en restriktiv tilnærming til motkravsreglene, operer tvisteloven med en utvidet adgang til motkrav. Jo Hovs kritikk om at samordningen mellom vernetingsreglene i Luganokonvensjonen og tvisteloven ikke er særlig vellykket, har dermed noe hold.²¹⁰

En sentral del av den systemorienterte begrunnelsen bak inngåelsen av Luganokonvensjonen var å styrke rettsvernet for personer med tilhold til konvensjonsstatene,²¹¹ og som nevnt er formålet med EU og EØS å harmonisere og homogenisere rettssystemene i medlemslandene. I lys av de internasjonale forpliktelsene fremstår det da betenkelig å gjøre adgangen til objektiv kumulasjon relativt åpen i nasjonal lovgivning. Manglende koordinering av vernetingsregler har flere negative konsekvenser.

En konsekvens av forfeilet koordinering, er at motkravsreglene ikke er gjenstand for enhetlig tolkning. Borgernes rettsikkerhet blir svekket av at motkravsreglene tolkes inkonsekvent, og rettstilstandens forutberegnelighet minimeres tilsvarende. Høyesterett bør forsøke å etterleve EU-domstolens praksis for å skape en enhetlig tolkning av motkravsreglenes rekkevidde, særlig av hensyn til borgernes rettsikkerhet og forutberegnelighet.

En annen konsekvens av manglende koordinering er at spørsmål som er underlagt flere lands jurisdiksjon, kan medføre at alle de aktuelle landenes lovvalsregler kommer til anvendelse.²¹² At konklusjonen avhenger av hvilke regler som kommer til anvendelse, reduserer forutberegneligheten i betydelig grad. I tilfeller som Kilimanjaro-kjennelsen, der Luganokonvensjonen ikke fikk anvendelse, er det uheldig at lovvalget går på bekostning av saksøker. I tillegg kan den vide adgangen til motkrav medføre tilfeller av misbruk, ved at det norske regelverket anvendes til å kumulere motkrav med sikte på å minske hovedkravet. Der

²⁰⁹ Pedersen og Skoghøy (2020) s. 164.

²¹⁰ Hov (2019) s. 276. Se avhandlingens kapittel 4.3.

²¹¹ Luganokonvensjonens fortale.

²¹² Cordero-Moss (2021) s. 192.

et søksmål har verneting i både Sverige og Norge, er det til partenes fordel å anvende de norske motkravsreglene slik at alle ønskelig krav kan kumuleres.

4.5.2 Får Kilimanjaro-kjennelsen samme resultat etter Luganokonvensjonen?

I det følgende tar avhandlingen sikte på å vurdere hvorvidt Kilimanjaro-kjennelsen ville fått samme resultat etter Luganokonvensjonen artikkel 6 nr. 3. Formålet med vurderingen er å kartlegge den reelle forskjellen mellom tolkningen av norske motkravsregler og Luganokonvensjonens motkravsregler.

I Kilimanjaro-kjennelsen var motsøksmålet et krav om erstatningsutmåling i en sak hvor saksøker kun krevde fastsettelsesdom for at erstatningsvilkårene var oppfylt. Høyesterett avklarte at det er adgang til en slik kumulering av krav etter norske motkravsregler i tvl. § 15-1 annet ledd.

Som avhandlingen har redegjort for, inngår ikke innsigelser mot hovedkravet i Luganokonvensjonen artikkel 6 nr. 3. Et krav om erstatningsutmåling kan ikke anses som en innsigelse mot hovedkravet, ettersom retten må avsi en selvstendig dom for erstatningsutmålingen. Bestemmelsen kommer således til anvendelse.

Luganokonvensjonen artikkel 6 nr. 3 stiller videre krav om at motkravet står i sammenheng med hovedkravet. Vurderingstemaet er derfor om saksøktes subsidiære motkrav om erstatningsutmåling har en felles opprinnelse med saksøkers hovedkrav om erstatningsansvar.

På den ene siden kan det argumenteres for at erstatningsutmålingen ikke har felles opprinnelse med hovedkravet om erstatningsansvar. Dette da en eventuell erstatningsutmåling vil utgjøre en selvstendig problemstilling. Det er dermed nødvendig at retten avgir en egen dom for kravet, som i seg selv kan tilsi at kravet har egen opprinnelse.

På den andre siden hadde ikke saksøktes motkrav om erstatningsutmåling oppstått uten saksøkers hovedkrav om fastsettelsesdom for erstatningsansvar. Luganokonvensjonen artikkel 6 nr. 3 krever ikke at motsøksmålet er rimelig eller rettferdig for saksøker. Det kreves kun at motkravet har sammenheng med hovedkravet.

I dette tilfellet er motkravet betinget av at hovedkravet blir oppfylt. Saksøkte vil på ingen måte kunne kreve erstatningsutmåling uten at erstatningsansvaret vurderes. Ettersom

motkravet på denne måten er uløselig knyttet til oppfyllelsen av motkravet, vil det være nærliggende å anse kravene som konnekse.

Luganokonvensjonen artikkel 6 nr. 3 krever kun at motkravet har sammenheng mellom hovedkravet. Det stilles ingen ytterligere vilkår til motkravet. Overveiende momenter taler i retning av at kravet om erstatningsutmåling har sammenheng med kravet om erstatningsansvar, og av den grunn må Luganokonvensjonens vilkår for motkrav anses oppfylt. Det må derfor konkluderes med at Kilimanjaro-kjennelsen får samme resultat etter Luganokonvensjonen artikkel 6 nr. 3 som etter tvl. § 15-1 annet ledd.

5 Bør bestemmelsen i tvl. § 15-1 annet ledd endres?

5.1 Innledning

I denne oppgaven har det blitt vist til at tvl. § 15-1 annet ledd gir en videre adgang til motkrav enn Luganokonvensjonen artikkel 6 nr. 3. Dette til tross for at Kilimanjaro-kjennelsen trolig ville fått samme resultat etter Luganokonvensjonen.²¹³ Luganokonvensjonen krever at motkravet har en sammenheng med hovedkravet, i motsetning til tvisteloven som krever at motkravet har rettslig interesse i medhold av tvl. § 1-3.

I norsk rett ble saksøkters adgang til motsøksmål utvidet ved overgangen fra den nå opphevede tvistemålsloven, til den nye tvisteloven. I utviklingen av de norske motkravsreglene som et virkemiddel for å effektivisere den nasjonale sivilprosessen, er særlig to prinsipielle betenkeligheter forbigått i stillhet.

For det første fremgår det av forarbeidene at regelen om objektiv kumulasjon er utvidet, men hvor bredt utvidelsen er ment å favne er ikke uttrykkelig vurdert.²¹⁴ Det fremgår heller ikke av forarbeidene hvorvidt man i relasjon til utvidelsen prinsipielt tok avstand fra lovgivers ønske om å harmonisere tvisteloven med Luganokonvensjonen.²¹⁵ I sammenheng med ulike kumulasjonsteskler i nasjonal og internasjonal rett vil det kunne knyttes noen bemerkninger til hensiktsmessigheten av den norske terskelen for objektiv kumulasjon.

For det andre gjør tvisteloven § 15-1 annet ledd unntak fra det rådende synspunktet om saksøkers adgang til å disponere saken. En slik forståelse av bestemmelsens ordlyd og tilhørende lovforarbeid er lagt til grunn av flertallet i Kilimanjaro-kjennelsen. Hvorvidt lovgiver mente å gjøre unntak fra saksøkers adgang til å begrense saken, slik at saksøkte i stor grad kan kumulere flere krav i én og samme sak, er uklart.²¹⁶ I medhold av mindretallets uttalelse i Kilimanjaro-kjennelsen, og egne betraktninger, er det flere forhold som tilsier at regelen ikke har den effekten som lovgiver har gitt uttrykk for.

²¹³ Se utførlig drøftelse i avhandlingens kapittel 3 og 4.

²¹⁴ NOU 2001:32 B s. 815.

²¹⁵ NOU 2001:32 B s. 692.

²¹⁶ Ot.prp.nr. 51 (2004-2005) s. 418 og NOU 2001:32 B s. 815.

5.2 Hensiktsmessigheten av den norske terskelen for motkrav

Det er utvilsomt gode grunner som taler for å kumulere flere krav i én og samme sak.

Adgangen til å kumulere flere krav i samme sak medfører eksempelvis at det ikke er nødvendig å gjennomgå en ny retts sak for hvert enkelt krav. Følgelig har motkravsreglene økonomiske fordeler i de situasjoner der partene har flere krav mot hverandre.

Bruken av det vidtrekkende vilkåret om «krav mot saksøkeren» i tvl. § 15-1 annet ledd bidrar dessuten til at domstolene kan tilpasse hvilke krav som skal kunne kumuleres. På den ene siden fører den vide ordlyden til en dynamisk rett som enkelt kan videreutvikles. Det gjør regelen svært anvendelig, og minimerer behovet for tidkrevende lovendringer. Bestemmelsen må derfor anses som et bidrag til å effektivisere tvistelovens regler.²¹⁷

På den andre siden er ikke et regelsett som gjør at domstolen selv kan omgå tidkrevende lovendringer uten ulemper. Maktfordelingsprinsippet ble etablert med fokus på at statsmakten bør fordeles på tre uavhengige institusjoner: den lovgivende, utøvende og dømmende makt.²¹⁸ Bruken av vide begrep i lovteksten øker risikoen for at lovgivers myndighet forskyves til den dømmende makt. Det kan gå på bekostning av maktbalansen, og forhindre grunnleggende verdier som rettssikkerhet, forutberegnelighet og likhet for loven. Et verktøy for å unngå forskyvning av myndighet, er endring av lovverket til en mer presis ordlyd som fremmer lovgivers hensikt i større grad.

Nåværende motkravsregler kan dessuten anses som et bidrag til å ineffektivere tvistelovens regler, da retten kan utsettes for behandling av flere krav enn opprinnelig forutsatt. I forlengelsen av at saken blir mer kompleks, kan motkravsreglene utfordre enhver rett til å få avgjørelse av domstolene «innen rimelig tid» etter Grl. § 95 og EMK artikkel 6 nr. 1. Det er svært problematisk dersom retten mislykkes å avgjøre saken innen rimelig tid, grunnet saksøktens motkrav som ikke har tilknytning til hovedkravet. Dette strider ikke bare mot menneskerettighetene, men også mot lovgivers ønske om en tvistelovgivning som medfører rask og effektiv behandling av saker.²¹⁹

²¹⁷ Ot.prp.nr. 51 (2004-2005) s. 13.

²¹⁸ Boe og Helgesen (2004) s. 56.

²¹⁹ Lundin, Christian: Høyesterett: «Erstatningssak vurderes etter dødsulykke», nessler.no, hentet 25. februar 2022 fra <https://www.nessler.no/hoyesterett-erstatningssak-vurderes-etter-dodsulykke/> jf. tvl. § 1-1 første ledd.

Et ytterligere funn i avhandlingen, som tilsier at objektiv kumulasjon bør begrenses, er faren for misbruk av prosessreglene. Dersom det er lav terskel for å trekke inn motsøksmål, kan det føre til at saksøkte trenerer saken med sikte på å straffe saksøker. Formålet med saksøktes motkrav kan eksempelvis være å påføre saksøker unødige kostnader, slik at saksøker minimerer sitt potensielle tap. Det kan bli for lett for saksøkte å trekke inn krav som burde vært gjenstand for et eget søksmål, grunnet manglende tilknytning til hovedkravet. Den lave terskelen for motkrav kan gjøre at krav som saksøker ikke ville brakt inn for domstolene selv, likevel blir brakt inn av saksøkte. Regelen kan virke prosessprovoserende. Motkravsreglene bør være et redskap som forhindrer slik misbruk.

Selv om gode grunner underbygger en ekspansiv adgang til motsøksmål i nasjonale tvister, kan disse tvilsomt veie opp for de hensyn som begrunner en mer restriktiv adgang til motkrav. Samspillet mellom tvister av nasjonal og internasjonal anliggende bør dessuten være nærmere for å verne om tvistelovens formål om harmonisering og borgernes forutberegnelighet.

5.3 Har Høyesterett gått for langt i rettsutviklingen av motkravsreglene i lys av Luganokonvensjonen og nordisk rett?

For å avgjøre hvorvidt bestemmelsen i tvl. § 15-1 annet ledd bør endres, tar avhandlingen i det følgende sikte på å vurdere om Høyesterett har gått for langt i rettsutviklingen av motkravsreglene.

Hvor mye motstand en eksisterende lovgivning yter er, ifølge Jens Edvin A. Skoghøy, et viktig moment i vurderingen av om Høyesterett har gått for langt i rettsskapning.²²⁰ I en dom fra 2015²²¹ vurderte Høyesteretts ankeutvalg om ulovfestet grunnlag ga adgang til subjektiv kumulasjon for ankeinstansen i en sivil sak. Høyesteretts ankeutvalg svarte avkrefteende på det, ettersom subjektiv kumulasjon er inngående regulert i tvl. §§ 15-2 og 15-3.

Lovbestemmelsene kunne ikke suppleres med et ulovfestet unntak for tilfeller hvor avgjørelsen vil være bindende for tredjeperson på grunnlag av regler om utvidet rettskraft.

Ved første øyekast kan dommen virke lik saken i Kilimanjaro-kjennelsen. I 2015-dommen var det imidlertid tale om supplerings av et ulovfestet unntak for ankeinstansen, mens tvisten i Kilimanjaro-kjennelsen omhandler lovregulert objektiv kumulasjon i første instans.

²²⁰ Skoghøy (2016) s. 85.

²²¹ Rt. 2015 s. 309.

Likevel kan det dras relevante paralleller mellom dommene. I likhet med 2015-dommen, omhandlet Kilimanjaro-kjennelsen kumulasjon etter tvisteloven. Årsaken til at lovbestemmelsene i 2015-dommen ikke kunne suppleres med ulovfestet grunnlag, var at subjektiv kumulasjon er inngående og uttømmende regulert i tvl. § 15-2 og 15-3. Reguleringen av objektiv kumulasjon i tvl. § 15-1 ligner i stor grad på reguleringen av subjektiv kumulasjon, og ordlyden i bestemmelsen taler for at kumulasjonsadgangen er uttømmende. Det kan derfor sies at lovgivningen yter stor motstand, og at Høyesterett således begrenses i rettsskapningen.

Et annet viktig moment i vurderingen av om Høyesterett har gått for langt i rettsskapning er hvor komplisert og sammensatt rettsfeltet er.²²² Dersom domstolene griper inn i et komplisert og sammensatt rettskildesystem, kan det få konsekvenser for andre bestemmelser. Da bør rettsutviklingen overlates til lovgiverne.

Dette momentet ble ikke vurdert i den ovennevnte 2015-dommen. Det kan likevel bemerkes at reglene om kumulasjon er etablert med bakgrunn i en rekke hensyn og prinsipper. Bestemmelsen om objektiv kumulasjon henger tett sammen med reglene om subjektiv kumulasjon, samt reglene om forening og oppdeling av saker i §§ 15-6 og 16-1. Følgelig begrenses Høyesterett i rettsskapningen av objektiv kumulasjon i tvl. § 15-1.

Til tross for at flere momenter tilsier at Høyesteretts utviklingskompetanse begrenses, må utviklingsadgangen vurderes i hver enkelt sak. Selv om Høyesterett ankeutvalg i 2015-dommen ikke hadde adgang til å supplere et ulovfestet grunnlag i reglene om subjektiv kumulasjon, kan det ikke utelukkes at Høyesterett i fremtiden videreutvikler reglene i tvl. §§ 15-2 og 15-3 på andre måter.

I Kilimanjaro-kjennelsen drøftet ikke Høyesterett grensene for deres adgang til rettsutvikling av motkravsreglene. En slik unnlattelse kan særlig skyldes to sentrale poeng. For det første kan retten ha ment at adgangen til videreutvikling var utvilsom, og at det således ikke var nødvendig å vurdere situasjonen. For det andre kan retten ha ansett uttalelsene deres som rettsavklarende, og ikke rettsutviklende. En slik forståelse begrunnes i at Høyesterett foretok en tolkning av lovens ordlyd og forarbeider for å fastslå lovgivers mening. Reelle hensyn ble brukt til å underbygge flertallets ordlydstolkning, og ikke som det eneste rettsutviklende

²²² Skoghøy (2016) s. 86.

argumentet. Denne årsaken til Høyesteretts unnlattelse av vurderingen anses som mest nærliggende i denne sammenheng.

På tross av at Høyesterett trolig anså vurderingene som rettsavklarende, er det uttalelser i kjennelsen om lovforarbeidene som ikke kan støttes direkte av forarbeidene. Høyesteretts flertall uttaler at «adgangen til å fremme nye krav i en sak er ment å være “meget vid, og utvidet i forhold til nåværende lov”, jf. NOU 2001:32 B i spesialmerknadene til § 15-1 på side 815». ²²³ Ifølge flertallet gjelder uttalelsen en utvidelse av adgangen til objektiv kumulasjon for både saksøker og saksøkte. ²²⁴ Uttalelsen som Høyesterett referer til, lyder i sin helhet som følge: «[a]dgangen for saksøker til i samme sak å fremme flere krav mot saksøkte er meget vid, og utvidet i forhold til nåværende lov». Forarbeidene åpner dermed opp for en utvidet adgang til objektiv kumulasjon for saksøker, og ikke for saksøkte. Det er derfor argumenter som tilsier at Høyesterett har gått for langt i rettsutviklingen av motkravsreglene.

Selv om både maktfordelingsprinsippet og borgernes behov for tillit til rettssystemet tilsier at domstolene bør være tilbakeholdne med videreutvikling av sivilprosessretten i medhold av reelle hensyn, er det likevel nødvendig at domstolene faktisk tar på seg utviklingsoppdraget på rettsområdet. Dette da sivilprosessretten er et rettsområde som domstolene anvender i enhver sak, og domstolene må derfor sies å kjenne rettsområdet best. Det er naturlig at de som kjenner rettsområdet best også bidrar til rettsutviklingen av området. Dermed synliggjøres betydningen av at domstolen bidrar til utvikling på området.

Et annet moment som tyder på at Høyesterett ikke har gått for langt i rettsutviklingen, er at lovgiver fjernet kravet til sammenheng mellom hovedkrav og motkrav ved overgangen fra tvistemålsloven til tvisteloven. Kravsvilkåret i tvl. § 15-1 annet ledd ble med det vagere enn tidligere. I Kilimanjaro-kjennelsen oppklarte Høyesterett forståelsen av denne overgangen, og retten fungerte således som en legitim, rettsavklarende funksjon. Som en rettsavklarende funksjon hadde Høyesterett mulighet til å lande på en restriktiv tilnærming til motkravsreglene i lys av nasjonale og internasjonale hensyn og prinsipper. Høyesterett oppstilte imidlertid alternative løsninger på problemstillingene som kunne oppstå, slik at retten kunne lande på en ekspansiv tilnærming til motkravsreglene.

²²³ HR-2020-35-A avsnitt 32.

²²⁴ HR-2020-35-A avsnitt 34.

5.4 Avsluttende bemerkninger

På bakgrunn av de rettspolitiske betraktningene kan det avslutningsvis konstateres at tvistelovens motkravsregler i liten utstrekning samsvarer med motkravsreglene etter Luganokonvensjonen. Dette innebærer at kravsvilkåret etter norske motkravsregler er tolket mer ekspansivt for tvister av nasjonalt anliggende, enn det som er tilfellet for grenseoverskridende tvister etter Luganokonvensjonen. Det fører til at målsetningen bak Luganokonvensjonen, om en harmonisert rettstilstand, ikke oppnås fullstendig. Heller ikke lovgivers ønske om en tvistelovgivning i overensstemmelse med Luganokonvensjonen oppnås.

Høyesteretts avgjørelse i Trico-saken illustrerer at norske domstoler i begrenset grad påvirkes av EU-domstolens avgjørelser. Dette er en av flere grunner til at Høyesterett har tolket norske regler om motkrav i strid med det som er gjort etter Luganokonvensjonen. Ettersom både Norge og Danmark har fjernet konneksitetskravet i nasjonale motkravsregler, kan det ikke utelukkes at EU-domstolen utvider adgangen til motsøksmål i fremtiden. Det kan heller ikke utelukkes at Luganokonvensjonens utforming revurderes. Norge er likevel forpliktet til å overholde nåværende og gjeldende regelverk etter Luganokonvensjonen.

I lys av fordelene med harmoniserte rettsregler, og fordelene med saksøkers disponeringsmuligheter, ville en bedre løsning vært om adgangen til motkrav bygget på et vilkår om sammenheng mellom hovedkrav og motkrav. De fordeler som ligger i en felles behandling, er størst når det er sammenheng mellom de rettsforhold det kreves dom for.

Som avhandlingen har argumentert for, hadde Høyesterett muligheten til å lande på en mer restriktiv tilnærming til ordlyden i tvl. § 15-1 annet ledd i likhet med mindretallet. Det ville vært en effektiv harmonisering av nasjonal og internasjonal rett. Da det ikke ble gjort, må det konkluderes med at lovteksten i tvl. § 15-1 annet ledd bør endres.

Referanseliste

Norske lover

1814	Kongeriket Norges Grunnlov 17. mai 1814 (Grunnloven)
1981	Lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova)
1981	Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven)
1915	Lov 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåten for tvistemål (tvistemålsloven eller tvml.) [Opphevet]
1991	Lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap (ekteskapsloven)
1992	Lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse (tvangsfullbyrdelsesloven)
2005	Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven eller tvl.)

Lovforarbeider

Ot.prp.nr. 1 (1910)	Om utfærdigelse av love om domstolene og om rettergangsmåten i tvistemaal
Ot.prp.nr. 80 (1986-1987)	Om A Kjøpslov B Lov om samtykke til ratifikasjon av FN-konvensjonen om kontrakter for internasjonale løsekjøp, vedtatt 11 april 1980
Innst. O. nr. 26 (1992-1993)	Innstilling fra justiskomiteen om lov om gjennomføring i norsk rett av Luganokonvensjonen om domsmyndighet og fullbyrding av dommer i sivile og kommersielle saker
NOU 2001:32 A	Rett på sak

NOU 2001:32 B

Rett på sak

Innst. S. nr. 270 (2003-2004)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om endring av Grunnloven § 100, forslag fra Gunnar Skaug, Carl I. Hagen, Einar Steensnæs, Jan Petersen, Kristin Halvorsen og Lars Sponheim om endring av Grunnloven § 100. (Ytringsfrihet) og forslag fra Gunnar Kvasheim og Lars Sponheim om ny § 100 a i Grunnloven. (Offentlighetsprinsippet)

Ot.prp.nr. 51 (2004-2005)

Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)

Ot.prp.nr. 89 (2008-2009)

Om lov om endringer i tvisteloven m.m. og om samtykke til ratifikasjon av Luganokonvensjonen 2007 om domsmyndighet og om anerkjennelse og fullbyrdelse av dommer i sivile og kommersielle saker

Andre lands lover

1942

Lov 1942:740 av 18. juli 1942 (rättegångsbalken)

2011

Lov nr. 1063 af 17. november 2011 om rettens pleje (retsplejeloven)

Internasjonale konvensjoner og forordninger

FN-pakten

Charter of the United Nations, vedtatt 24. oktober 1945

ICJ-statuetten

Statue of the International Court of Justice, vedtatt 24. oktober 1945

EMK

Konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter, vedtatt 4. november 1950

Brüsselkonvensjonen	Brüsselkonvensjon om jurisdiksjon og fullbyrdelse av dommer i sivile og kommersielle saker, vedtatt 27. september 1968. [Opphevet]
Wien-konvensjonen	Vienna convention on the law of treaties, vedtatt 22. mai 1969
CISG	United Nations Convention On Contracts For The International Sale Of Goods, vedtatt 11. april 1980
Luganokonvensjonen 1988	Luganokonvensjon om domsmyndighet og fullbyrding av dommer i sivile og kommersielle saker, vedtatt 16. september 1988. [Opphevet]
EØS-avtalen	Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde, vedtatt 2. mai 1992
Brüssel I-forordningen	Council Regulation (EC) No 44/2001 of 12 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters
Luganokonvensjonen 2007	Luganokonvensjonen om domsmyndighet og om anerkjennelse og fullbyrdelse av dommer i sivile og kommersielle saker, vedtatt 30. oktober 2007

Domstolspraksis

Høyesterettspraksis

Rt. 1990 s. 128

Rt. 1992 s. 438

Rt. 1992 s. 1629

Rt. 1994 s. 775

Rt. 1995 s. 1244

Rt. 1996 s. 25

Rt. 1998 s. 1647

Rt. 2004 s. 981

Rt. 2006 s. 391

Rt. 2007 s. 1759

Rt. 2010 s. 1197

Rt. 2011 s. 149

Rt. 2011 s. 897

Rt. 2012 s. 1951 (Trico)

Rt. 2013 s. 1089

Rt. 2014 s. 883

Rt. 2015 s. 309

Rt. 2015 s. 1040

HR-2017-1297-A

HR-2018-869-A

HR-2018-936-U

HR-2020-35-A (Kilimanjaro-kjennelsen)

HR-2020-169-U

HR-2021-291-A

Underrettspraksis

19-034949TVI-NHER (Nord-Troms tingrett)

LH-2019-103020 (Hålogaland lagmannsrett)

Praksis fra EU-domstolen

Danværn	Sak C-341/93, dom av 13. juli 1995
Group-Josi	Sak C-412/98 [C6] , dom av 13. juli 2000
Owusu	Sak C-281/02 [GC], dom av 1. mars 2005
Diaego	Sak C-681/13, dom av 16. juli 2015
Taser	Sak C-175/15 [C6], dom av 17. mars 2016
Éva Nothartová	Sak C-306/17 [C8], dom av 31. mai 2018

Praksis fra EMD

Golder mot Storbritannia	No. 4451/70 [P], dom av 21. februar 1975
Foucher mot Frankrike	No. 22209/93 [J], dom av 18. mars 1997
Demir og Baykara mot Tyrkia	No. 34503/97 [GC], dom av 12. november 2008
Öcalan mot Tyrkia	No. 46221/99 [GC], dom av 12. mai 2005
Faig Mammadov mot Azerbaijan	No. 60802/09 [J], dom av 26. januar 2017

Praksis fra ICJ

Aribrital Award-saken	Guinea-Bissau mot Senegal, dom av 21. november 1991
Territorial Dispute-saken	Libya mot Chad, 3. februar 1994
Kasikili/Sedudu Island-saken	Botswana mot Namibia, dom av 13. februar 1999
Oil Platforms-saken	Iran mot USA, dom av 6. november 2003

Praksis fra Sverige

NJA II 1943 s. 208	Högsta Domstolen, dom avsagt i 1943
NJA 1989 s. 36	Högsta Domstolen, dom av 17. februar 1989
NJA 2021 s. 407	Högsta Domstolen, dom av 8. juni 2021

Praksis fra Tyskland

32 C 641/04

Litteratur

Arnesen og Stenvik (2015)	Arnesen, Finn og Are Stenvik, <i>Internasjonalisering og juridisk metode : særlig om EØS-rettens betydning i norsk rett</i> , 2. utgave, Universitetsforlaget 2015
Backer (2015)	Backer, Inge Lorange, <i>Norsk sivilprosess</i> , Universitetsforlaget 2015
Bernt og Doublet (1998)	Bernt, Jan Fridthjof og David Roland Doublet, <i>Vitenskapsfilosofi for jurister : en innføring</i> , Fagbokforlaget 1998

- Boe og Helgesen (2004) Boe, Erik og Jan E. Helgesen, *Oversikt over juridisk metode og statsrett*, Faksimileutgave av 2.utgave, 3. opplag 1999, Pensumtjeneste 2004
- Cordero-Moss (2021) Cordero-Moss, Giuditta, *Internasjonal privatrett, På formuerettens område*, 2. utgave, Universitetsforlaget 2021
- Cordero-Moss (2019) Cordero-Moss, Giuditta, «Internasjonalt vernetings i formuerettslige forhold: Forholdet mellom tvisteloven § 4-3 og de øvrige vernetingsregler i tvisteloven» *Jussens venner*, 54, nr. 6, 2019, s. 335-358. doi:10.18261/issn.1504-3126-2019-06-01
- Frantzen (2012) Frantzen, Torstein «Tvisteloven og Luganokonvensjonen. En replikk til Skoghøy» *Lov og rett*, 51, nr. 6, 2012, s. 379-381
- Fredriksen og Strandberg (2016) Fredriksen, Halvard Haukeland og Magne Strandberg, «Inge Lorange Backer: Norsk sivilprosess» *TfR*, 129, nr. 4, 2016, s. 462-469. doi:10.18261/issn.1504-3096-2016-04-05
- Graver (2006) Graver, Hans Petter, «I prinsippet prinsipiell - om rettsprinsipper» *Tidsskrift for rettsvitenskap*, nr. 2-03, 2006, s. 189-221
- Hertz (2007) Hertz, Ketilbjørn, *Bruxelles I-forordningen : med kommentarer*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2007
- Hov (2019) Hov, Jo, *Rettergang i sivile saker*, 4. utgave, Papinian 2019
- Kistrup (2008) Kistrup, Michael, «§ 249» i *Kommenteret retsplejelov : Bruxelles I-forordning : lov om rettens pleje*, jf.

- lovbekendtgørelser nr. 1261 af 23.10.2007 : B. 1 : §§ 1-477*, 8. udgave bind 1, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2008
- Lindell (2017) Lindell, Bengt, *Civilprocessen : rättegång samt skiljeförfarande och medling*, 4. opplag, Iustus 2017
- Mæland (2009) Mæland, Henry John, *Kort prosess : en innføring i den sivile rettergang etter tvisteloven*, 2. revidert utgave, Justian 2009
- Nisja og Shetelig (2015) Nisja, Ola Ø og Kaare Andreas Shetelig, «Rettslig interesse» *Jussens venner*, nr. 4, 2015, s. 227-240
- Nylund (2018) Nylund, Anna, «Luganokonvensjonen i Høyesterett – et kritisk blikk» i Gunnar Eriksen, Ingvild Ulrikke Jakobsen, Trude Haugli (red.) *Rettsvitenskap under nordlys og midnattssol*, Fagbokforlaget 2018
- Pedersen og Skoghøy (2020) Pedersen, Jussi Erik og Jens Edvin A. Skoghøy, *Grunnleggende sivilprosess*, Universitetsforlaget 2020
- Robberstad (2021) Robberstad, Anne, *Sivilprosess*, 5. utgave, Fagbokforlaget 2021
- Schei mfl. (2013) Schei, Tore, Arnfinn Bårdsen, Dag Bugge Nordén, Christian H.P. Reusch, Toril M. Øie: *Tvisteloven, Kommentartutgave*, Bind I, 2. utgave, Universitetsforlaget 2013
- Skoghøy (2016) Skoghøy, Jens Edvin A., «Domstolsskapt prosessrett» i Magnus Matningsdal, Jens Edvin A. Skoghøy, og Toril M. Øie (red.), *Rettsavklaring og rettsutvikling : festskrift*

til Tore Schei på 70-årsdagen 19. februar 2016,
Universitetsforlaget 2016

- Skoghøy (2012) Skoghøy, Jens Edvin A., «Tvisteloven og Lugano-konvensjonen» *Lov og rett*, 51, nr. 4, 2012, s. 193-194
- Skoghøy (2018) Skoghøy, Jens Edvin A., *Rett og rettsanvendelse*, Universitetsforlaget 2018
- Skoghøy (2017) Skoghøy, Jens Edvin A., *Tvisteløsning*, 3. utgave, Universitetsforlaget 2017

Offisielle EU-rapporter og forslag til beslutning

- Charles van Reepinghen-rapporten Reepinghen, Charles van, «Rapport sur la réforme judiciaire», *Moniteur Belge* 1964
- Jenard-rapporten Jenard, Paul, «Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters (signed at Brussels 27 September 1968)», *Official Journal of the European Communities* No C 059/01 (05.03.79) 1979
- Jenard og Möller-rapporten Jenard, Paul og Gustav Möller, «Convention on jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters done at Lugano on 16 September 1988 : report», *Official Journal of the European Communities C : information and notices* C189, Office for Official Publications of the European Communities 1990
- Léger 1995 Mr Advocate General Léger, Forslag til beslutning i Sak C 341/93 Danværn, avgitt 17. mai 1995

Pocar-rapporten

Pocar, Fausto, «Explanatory report, Lugano Convention 2007», 2009/C 319/01, Holder of the Chair of International Law at the University of Milan, 2009

Media

Lunde, Ragnhild Viker: «Kan få betydning for andre forsikringssaker», finansavisen.no, hentet 25. februar 2022 fra <https://finansavisen.no/nyheter/jus/2020/02/03/7494099/loser-forsikringsproblem-som-har-vaert-der-i-40-ar>

Lundin, Christian: Høyesterett: «Erstatningssak vurderes etter dødsulykke», nesslerundin.no, hentet 25. februar 2022 fra <https://www.nesslerundin.no/hoyesterett-erstatningssak-vurderes-etter-dodsulykke/>

Newth, Magnus: «Høyesterett forkastet anken fra Pareto-meglers etterlatte», dn.no, hentet 8. februar 2022 fra <https://www.dn.no/jus/hvitserk/hoyesterett/hoyesterett-forkastet-anken-fra-pareto-meglers-etterlatte/2-1-735971>

